

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1872.

(FJORTONDE ÅRGÅNGEN.)

1:a häft.

Innehåll:

	Sid.
1. Några utkast till den svenska kvinnans historia. VI. (Återblick på tiden från början af 1600-talet till medlet af 1700-talet. <i>Qvinnan inför 1734 års lag</i>): Af <i>Esselde</i>	1.
2. Breve fra en norsk Dame. II. Paris	10.
3. To sonnetter. I. II. Af <i>Mads Hansen</i>	18.
4. Hennes. Poem af <i>Olof Stig</i>	19.
4. Blad ur reseanteckningar. III. <i>Mary Carpenter</i> och hennes lifsarbete. Af <i>Sz.</i>	21.
6. "Den stumma från Portici". Poem af <i>Johan Jolin</i>	47.
7. En kärlekshistoria från 1700-talet	52.
8. Frågor och svar	59.
9. Nytt på vår bokhylla. (<i>Torén, Tegnér, Beskow m. fl.</i>) Af <i>Reader</i>	61.
Innehållsförteckning till 13:de årgången.	

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

FJORTONDE ÅRGÅNGEN.

STOCKHOLM,
P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

STOCKHOLM, 1872.

P. A. NORSTEDT & SÖNER

STOCKHOLM, 1872.
P. A. NORSTEDT & SÖNER
KONGL. BOKTRYCKARE.

Fjortonde årgångens innehåll.

	Sid.
1. Några utkast till den svenska qvinnans historia. VI. (Återblick på tiden från början af 1600-talet till medlet af 1700-talet. <i>Qvinnan inför 1734 års lag</i>). Af <i>Esselde</i>	1.
2. Breve fra en norsk Dame. II. Paris.....	10.
3. To sonnetter. I. II. Af <i>Mads Hansen</i>	18.
4. Hennes. Poem af <i>Olof Stig</i>	19.
5. Blad ur reseanteckningar. III. Mary Carpenter och hennes lifsarbete. Af <i>St.</i>	21.
6. "Den stumma från Portici". Poem af <i>Johan Jolin</i>	47.
7. En kärlekshistoria från 1700-talet.....	52.
8. Frågor och svar.....	59.
9. Nytt på vår bokhylla. (Torén, Tegné, Beskow m. fl.) Af <i>Reader</i>	61.
10. Om den gifta qvinnans eganderätt. III. Af <i>L. N.</i>	65.
11. Blad ur Reseanteckningar. III. Mary Carpenter och hennes verksamhet. 2. Af <i>St.</i> — (Forts. och slut fr. föreg. häfte).....	83.
12. Några anteckningar ur Guizots karakteristik af det 19:e århundradets filosofiska skolor.....	106.
13. Från det Frankrike som kommer. (Breve fra en norsk Dame).....	110.
14. Några hvardagslivets hjeltinnor. Af <i>G.</i>	117.
15. "Hvad fætter Bill fortalte". Tvenne skitser af <i>forfatterinden til "Brands døttre"</i>	119.
16. Striden om qvinnans valrätt.....	128.
17. Den osynliga pianisten.....	129.
18. Folkhögskolan, ett vilkor för det nya statskicket. Af <i>F. R. T.</i>	131.
19. Frågor och svar.....	138.
20. Ur vår Dagbok.....	141.
21. Frans Michaël Franzén, af <i>Aug. Gödecke</i>	145.
22. Några ord om den äktenskapliga regeringsformen, af <i>Dormin</i>	167.
23. Aasta Hansteen och qvinnofrågan i Norge.....	174.
24. Mitt mål, poem af <i>L. v. K.</i>	181.
25. Gudrun, berättelse af <i>Magdalene Thoresen</i>	182.
26. Lär barnen att teckna!.....	195.
27. Handarbete och hemtrefnad.....	197.
28. Nytt på vår bokhylla.....	204.
Frågor och svar.....	207.
29. Om återfall i brott.....	209.
30. Från Paris. Af en norsk Dame.....	221.

	Sid.
31. En röst från Upsala till Sveriges bildade allmänhet. Af <i>Emund Gammal</i>	229.
32. Huru kan qvinnan bidra till arbetarefrågans lösning? I.	242.
33. Kärlekshistorier från medeltiden:	
1. Brefvexling mellan tvänne älskande på 1700-talet....	248.
2. Riddarevisor från år 1190.....	252.
3. Ur Riddaren Ulrich von Lichtensteins qväde: "Frauendienst".....	255.
34. "Hvad fætter Bill fortalte".....	260.
35. En engelsk guvernant vid Siams hof.....	266.
36. Nytt på vår bokhylla.....	268.
37. Frågor och svar.....	269.
38. Ur vår Dagbok.....	272.
Kung Carls Eriksgata.....	273.
39. En qvinnas skönaste valspråk.....	275.
40. Om konsten att framsäga. Af <i>Jo Jo</i>	279.
41. Något om samhällets naturlagar.....	298.
42. Huru kan qvinnan bidra till arbetarefrågans lösning? II.	
Ett andeligt husflitsarbete.....	308.
43. Ebbas brudklädning.....	310.
44. Nytt på vår bokhylla.....	316.
45. Ur vår Dagbok.....	318.
46. Frågor och Svar.....	320.
47. En verldsomsegling. Utdrag ur en svensk sjöofficers anteckningar.....	321.
48. Mitt barn. Poem af <i>Olof Stig</i>	359.
49. Några utkast till den svenska qvinnans historia. (Återblick från början af 1600-talet till medlet af 1700-talet. Skaldernas qvinnoideal). Af <i>Esselde</i>	362.
50. Om gift qvinnas eganderätt. Af <i>Red:n</i>	369.
51. De sista orden.....	372.
52. Nytt på vår bokhylla. Öfversigt af <i>Reader</i>	373.
53. Ur vår Dagbok.....	376.

I. Några utkast till den svenska qvinnans historia*).

VI.

(Återblick på tiden från början af 1600-talet till medlet af 1700-talet).

Qvinnans förhållande till lagen har naturligtvis den allra största betydelse för hennes utveckling och inflytande; också hafva vi redan i inledningen till dessa utkast antydtt hurusom en historik af de lagar, från äldsta till nyaste tid, som särskildt röra qvinnan, skulle vara den bästa grundval för en genomförd skildring af hennes historia. Men då hvarken tid eller förmåga tillåta oss att framlägga en sådan lagarnes historik, och å andra sidan det viktiga ämnet icke ens i en uppsats, som vill betraktas blott som *ett första utkast*, kunnat alldeles förbigås, hafva vi valt en medelväg, i det vi vilja försöka att framhålla, jemföra och belysa blott några *hufvudpunkter* af de lagar, som närmast röra qvinnan, och bland dem företrädesvis äktenskapslagarne.

Att redan detta försök skall betraktas såsom en utomordentlig, kanske oförlätlig djerfhet, af en i lagtolkningens mysterier oinvigd, är lätt att förutse, äfvensom att månget missstag har kunnat insmyga sig i vår uppfattning. Men det är med denna sida af våra historiska utkast, såsom med uppgiften i sin helhet — vi underkasta oss med glädje obehaget af ett misslyckadt försök, endast det kan bana väg för ett bättre.

Vid första påseende synes qvinnan inför lagen hafva stått på samma punkt, under den tid vår återblick omfattar, som under föregående århundraden. Såsom ogift, "af hvad ålder hon vara må", stod hon under förmyndare, kunde ej bortskänka hjerta och hand utan giftomans tillåtelse, och lydde såsom gift un-

*) Fortsättning från 6:te häftet 13:de årg.

der mannens målsmanskap. Arfsrätt och giftorätt hade hon som förut, enligt landslag en tredjedel, enligt stadslag hälften mot mannen.

Antagandet af en ny lagbok 1734 var dock en händelse af allt för mycken vikt, för att ej i någon mån inverka äfven på qvinnans ställning, eller åtminstone, såsom ett uttryck af det allmänna tänkesättet (d. ä. männens), belysa densamma. Jemför man nu 1734 års lag med de äldsta landskapslagarne, vill det synas som hade under de fem århundraden, som åtskilja dem, lagstiftningen i vissa fall fört qvinnan tillbaka, men knappast i något framåt. En öfverblick af *stadgarne rörande giftomannaskapet* torde i detta afseende kunna vara upplysande.

Alla de gamla *landskapslagarne* voro eniga i att bestämma fadern till giftoman för dottern; beträffande den som i faders ställe skulle utöfva denna rätt skilja de sig deremot likasom i tvänne grupper; å ena sidan östgötha, westgötha och södermanlandslagarne, som gifva bröder och manliga fränder företräde framför modern; å andra sidan uplands-, helsinge- och westmannalagen, som låta modern träda i faderns ställe, och fins ej hon broder, fins ej han *gift syster*. Äfven fars eller mors gifta syster egde, i brist af motsvarande manlig slägting, samma rätt. De gamla landskapslagarne gäfvo alltså *mannen företrädet, men uteslöto dock icke qvinnan*.

Landslagen, sådan den stadfästes af Karl IX, säger deremot uttryckligen att "*man och ej qvinna*" skall vara giftoman, modern icke ens undantagen. Här hade således *mannen helt och hållet undanskjutit qvinnan*.

I *stadslagen*, öfversedd och utgifven af Gustaf II Adolf, gör sig ett helt nytt åskådningssätt gällande. "*Fader och moder*, eller den de utsett, heter det der, är dotterns giftoman. Alltså synes här *man och qvinna från början lika berättigade*.

Den nya lagen af 1734, som vill vara en sammanfattning af förut gällande både stads- och landslag, gifver åter fadern försteget och lemnar modern jemte honom endast en rådgifvande rol, samt låter henne träda i faderns ställe endast mot vilkor att inhemta närmaste fränders råd. För öfrigt upprepar 1734 års lag den gamla landslagens bud: "*man och ej qvinna*", samt lemnar hellre giftomannaskapet till en oskyld förmyndare, än till en syster eller kvinlig slägting. Här är det alltså åter *mannen, som icke blott tar försteget, utan i det närmaste undanskjuter qvinnan från allt aktivt inflytande*.

I fråga om *förmyndarskapet* öfver barnen hafva ungefär samma grundsatser gjort sig gällande. Af gammalt var modern vid faderns frånfälle barnens förmyndare. Gifte hon om sig måste hon enligt landskapslagarne och landslagen aflemna förmyndarskapet, hvaremot stadslagen lemnade åt hennes fria val att behålla eller aflemna det. 1734 års lag följer äfven här den strängaste grundsatsen och bjuder att modern, då hon träder i nytt gifte, *ovilkorligen* skall afstå förmyndarskapet öfver barnen.

Äfven i *äktenskapslagarne* röjer sig en tillbakagående tendens. Såsom vi redan nämnt synes den frivilliga egendoms-gemenskapen hafva varit ett utmärkande drag för äktenskapet i den forntida nordn; dertill kom äfven ofta en fri öfverenskommelse mellan makarne om huru stor del af inkomsten hvar-dera skulle för enskild räkning tillgodonjuta, samt huru mycket som skulle anslås till den samfälda hushållningen. I Laxdöla-sagan t. ex. berättas huru vid äktenskapsaftalet mellan Thorvald och Gudrön bestämts att den sistnämnda skulle fritt förfoga öfver sin förmögenhet och derjemte erhålla *hälften* af boets egendom. Här var alltså fullkomlig *egendomsgemenskap* i förening med full *personlig eganderätt för båda makarne*. Enligt de äldsta isländska lagarne kunde dylika öfverenskommelser göras lagligt bindande. De svenska landskapslagarne åter upphäfde fullständigt hustruns förfogningsrätt öfver hvad hon medfört i boet, samt inskränkte hennes andel af den gemensamma förmögenheten till en tredjedel; stadslagarne tillerkände henne deremot hälften, men beröfvade henne likasom landslagarne all aktiv eganderätt så länge äktenskapet varade. Den tvtalan, som ännu i dag vidlåder vår äktenskapslag yttrar sig redan i den gamla östgöotalagens förklaring: att, då qvinnan ingått lagligt giftermål, "*då är hon kommen till all rätt med honom* (mannen) och — *han eger både söka och svara för henne*". Det är: *hon har i allt lika rätt med honom, undantagandes rättigheten att — begagna sin rätt!* Så fick hon t. ex. ej uppgöra köp för mer än några få penningars värde.

Långt ifrån att upphäfva, bekräftar 1734 års lag denna tvtalan, i det den bjuder att "mannen skall vara qvinnans rätta målsman", samt lemnar den gemensamma egendomen, hustruns egen arbetsförtjenst deri inberäknad, ensamt till mannens förvaltning och förfogande. Endast ärfda fastigheter kunde ej utan hustruns medgifvande pantsättas eller afyttras; och misstänkte bruden brudgummen för slösaktiga vanor kunde hon, eller rät-

tare hennes giftoman, genom så kalladt förord äfven förekomma gifterättens förskingrande; men att tillförsäkra hustrun ett öres oberoende inkomst tillstodde 1734 års lag icke på något vilkor så länge äkenskapet varade.

Väl hade hustrun sedan äldsta tider rätt till så kallad *morgongåfva*, men en flygtig granskning af arten och den historiska utvecklingen af denna institution, så vidt vi förmått uppfatta densamma, skall vara nog att visa dess öfverensstämmelse med anden i den öfriga äktenskapslagen.

Ursprungligen ansågs hustruns rätt till morgongåfva så helig, att till och med grundsatsen om arfvejordens bevarande inom släkten fick vika för densamma. Så bjuder uplandslagen att mannen, sedan äktenskapet fullbordats, eger gifva hustrun i morgongåfva jord, "*med fastum och fullum skiellum så mycket han vill*", men tillägger, att hustrun må gifva mannen tillbaka så mycket hon fått. Häraf kunde man nu tro, att hustrun kunnat förfoga öfver morgongåfvan under sin lifstid, med rätt att tillförsäkra mannen densamma efter hennes död; men som gift qvinna ej lagligen kunde förfoga öfver det allra minsta blir en sådan tydning omöjlig. Man måste därför antaga att morgongåfvan, såsom det heter i Nordströms Svenska samhällsförfattningarnes historia, "*tillföll*" hustrun dagen efter brölloppet, men "*kom henne tillgodo*" först vid boskiftet efter mannens död. Äfven denna tvetydiga half-rätt skulle dock ytterligare inskränkas. Så begränsades morgongåfvan på 1300-talet till ett visst maximum, och stadslagen bifogade den märkliga bestämmelsen att *morgongåfvans utfående skulle bero af huruvida äktenskapet varit barnlöst eller ej*. Var enkan barnlös utfick hon sålunda sin rätt; men hade hon skänkt sin make barn, hvilket naturligtvis i de allra flesta fall var händelsen, beröfvades hon densamma, i det morgongåfvan då, såsom det heter, *dödades*.

Då den verkliga utföll betraktades dock ännu morgongåfva, vid arfskifte, såsom *möderne*, och synes således hafva tillhört egarinnan *så länge hon lefde*. Äfven detta ansågs dock längre fram såsom en för stor förmån, hvarför mot slutet af 1500-talet (på adelns åstundan) morgongåfvan förklarades tillhöra hustrun *endast så länge hon satt i enkestånd*, samt vid arfskifte böra betraktas såsom *fäderne*, icke som *möderne*.

1734 års lagstiftare bibehöllo morgongåfvan vid denna dess trängsta och mest bindande form, dock med den lilla beteck-

nande förändringen i ordalagen, att mannen egde "*utfästa*" viss morgongåfva, icke *gifva*, såsom det förut hetat.

Af denna lilla historik synes att lagen äfven i afseende på morgongåfvan småningom fört qvinnan tillbaka från en friare ståndpunkt till en mera ofri och förvandlat hvad som ursprungligen varit hennes *verkliga rätt* till en, i de flesta fall, blott *skenrätt*.

Sjelfva ordet "*gåfva*", användt för att beteckna något, hvar öfver man i de allra flesta fall *aldrig* och i bästa fall blott *till en tid* och *mot vissa villkor* får förfoga, synes i sig innebära ett slående bevis på den tvetalan i vår äktenskapslag, som vi här ofvan antydt.

Äfven lagen om *äktenskapsskilnad*, sådan den i 1734 års lagbok formulerades, skulle säkerligen vid en närmare granskning lemna viktiga upplysningar om qvinnans ställning och anseende. Här kunna vi dock blott framhålla den allmännaste tillämpningen deraf, d. ä. de fall då hustrun blifvit misshandlad af mannen. Lagen tillät visserligen i så fall hustrun att söka skilsmessa; men innan denna beviljades måste hon, efter *fem* olika varningsgrader, gång på gång återförvisas till mannen, för att låta sig ånyo misshandlas; och då mannen saknade tillgångar *måste hustrun af sitt arbetsförfärf erlägga de böter, hvartill han blifvit fälld för misshandling af henne sjelf!* Icke ens sedan alla varningsgrader blifvit genomgångna berättigades hustrun till *full* skilsmessa, utan blott, som det heter, till "*skilnad i säng och säte*" på så lång tid som domaren fann skäligt; och kunde mannen under denna tid icke hindras att besöka och fortsätta att misshandla henne. Först efter den föreskrifna tidens förlopp kunde full skilsmessa vinnas — dock icke såsom laglig rätt utan af *kunlig nåd*.

Ett ej alldeles oviktigt påbud i 1734 års lag, som, så vidt vi veta, ej förekommer i någon af de gamla lagarne, är det att hustrun följer mannens stånd och villkor. Första steget härtill togs dock redan i slutet af 1600-talet genom förordningen att hustrun skulle afsäga sig sitt eget namn och antaga mannens*).

*) Förut behöll hustrun, som vi ofta nämnt, sitt eget namn. Man hade äfven haft ej så få exempel på söner, som behållit moderns både namn och vapen, så ock faderns namn och moderns vapen eller tvärtom. Så de berömda släkterna Sture, Oxenstierna, Stenbock, Svinhufvud m. fl. Biskop Otto Olofson Svinhufvud i Westerås sammanfogade i sitt sigill sin faders stjernevapen med sin moders och behöll moderns namn. (Se Svenska Mercurius Okt. 1757).

Ehuru giftermålsbalken undergick flera omarbetningar innan den erhöll sin slutliga lydelse i 1734 års lag, synes den således icke för qvinnan hafva inneburit något framsteg i frihet eller sjelfständighet.

Att *ogift* qvinna någonsin skulle kunna blifva sjelfansvarig eller myndig, förutsätta hvarken de gamla lagarne eller den af år 1734, väl till märkandes så vida hon ej bröt mot lagen; i så fall lyftades hon med ens till jemnhöjd med mannen. Förnekad *civil myndighet* egde qvinnan nämligen *kriminell myndighet* i samma mån som mannen. Endast såsom enka och såsom anklagad för brott var qvinnan således inför lagen myndig och sjelfansvarig. Förblef hon god och laglydig, eller ingick hon nytt gifte, öfverflyttades hon på samma linie med barn och vettlösa, det är: *tillerkändes menskliga rättigheter, men förvägrades att begagna dem.*

I det medborgerliga lifvet, i yrkeslifvet och i det allmänna undervisningsväsendet hade qvinnan på några få undantag när ingen del. Visserligen heter det i skråordningen af 1720 att "qvinfolk, som handtverk lärt och vilja det idka, skola... om tillstånd till samma handtverks drifvande sig hos Magistraten angifva och sedan... *ibland borgerskapet anses.* Läger man dertill förordningen af 1723, att borgmästare och rådmän i städerna väljas af magistrat och *borgerskap*, så skulle man häraf vilja draga den slutsatsen, att qvinnan dock på en punkt vunnit tillträde både till näringarne och det medborgerliga lifvet. Men erinrar man sig åter att hon som *ogift* stod under ständigt förmyndarskap och som gift under mannens målsmanskap, och sålunda hvarken kunde lagligen råda öfver de medel, som fordrades, för att upprätta verkstad och drifva ett yrke, eller ens lagligen uppgöra det simplaste kontrakt eller köp m. m., så finner man att också detta medgifvande måste hänföras till de rättigheter, som gäfvos med förbehåll att icke få begagnas. Endast för enka, som ville fortsätta mannens yrke, blef den gjorda medgiften något annat än sken. Här förekom till och med ett privilegium, som icke fanns för mannen. Så måste t. ex. en son till den döde först genomgå läroår, då enka deremot genast fick träda i mannens ställe. Skråförordningen synes således i detta fall liberalare mot qvinnan än den civila lagen. Men ingick enkan nytt gifte, förlorade hon genast de vunna förmånerna.

Undervisning på allmän bekostnad, utöfver den som erbjöds i en och annan sockenskola, tillkom inga andra qvinnor än dem

som ville blifva barnmorskor. Endast undantagsvis förekommer en och annan särskild flickskola, der äfven qvinliga lärare eller så kallade läremödrar användes.

Huruvida qvinnor kunde deltaga i sockenstämma och prestval synes ovisst. I förordningen rörande kyrkoherdeval i Stockholm 1730 lemnas valrätt till "alla husfäder och innevånare" i församlingen; sedermera synes denna rätt dock blifvit inskränkt till husfäderna ensamt; dock röstade hustrurna i männens frånvaro, och der man och hustru voro döda, nästa närmaste *arving*, hvaraf åter vill synas som hade qvinnan icke varit utesluten.

Att lagstiftaren ännu med få undantag ansåg qvinnan som en underordnad varelse, hvilken endast under mannens ledning och uppsigt, eller åtminstone helgad af hedern att en gång som hustru hafva tillhört honom, var värdig att, likasom i andra hand, tillgodonjuta människans rättigheter, framgår temligen tydligt af hvad vi här anført. Och likväl hade 1734 års svenska lag stora företräden framför samtida lagar i andra länder, främst deruti att den var ett uttryck af folkets eget rättsmedvetande, sådant detta afspeglat sig i dess urgamla lagar. *För sin tid* torde således 1734 års lag varit jemförelsevis frisinnad. Många af dess, i våra ögon, hårda och halft barbariska stadgar hade ursprungligen tillkommit för att skydda qvinnan mot orätt och öfvervåld. Och att sjelfva skyddet kunde förvandlas till förtryck anade troligen icke lagstiftarne. Måhända inträffade det icke heller förr än anden i lagen började åsidosättas för bokstafven. Huruvida 1734 års lagstiftare sjelfva i någon mån gjort sig skyldiga till samma fel vid tolkningen af de gamla lagarne våga vi ej afgöra; men att det nya lagverket i förhållande till qvinnan hade en mera återhållande än frigörande tendens, synes oss påtagligt. Härigenom befästades nu den passiva och underordnade ställning, lagarne och allmänna tänkesättet redan under 1600-talet börjat anvisa qvinnan. Denna förändring hade dock icke försiggått utan motstånd. Gammal häfd och sed talade länge ett annat språk än lagarne och bibehöllo ännu i början af 1700-talet större jemlikhet mellan man och kvinna än till och med senare tiders friare lagstiftning mäktat åstadkomma.

Ett synnerligt karakteristiskt exempel på denna strid mellan lag och sed ligger i detta ögonblick framför oss i det öppna bref, hvari Gustaf den I:ste förklarar att han köpt egendomen

Sjö i Upland af "erlig, välbyrdig qvinne, hustru Anna", som med sin käre husbondes, Jacob Westgötes ja och samtycke, densamma till konungen sålt och upplåtit — allt detta under det lagen uttryckligen förbjuder gift qvinna att uppgöra köp till mer än fyra eller åtta penningars värde. Ett annat dylikt exempel hafva vi redan anført i berättelsen om Fru von Post och den egendom hon bördade i mannens frånvaro *).

Huru morgongåfvan ej sällan, tvärtemot lagens bud, betraktades och behandlades såsom innehafvarens *verkliga* tillhörighet, den hon efter behag bortskänkte, visar sig bland annat af Axel Oxenstiernas bref från 1647, deri han omtalar, dels att Fru Brita Bjelke, g. m. Stenbock, skänkt hans (Oxenstiernas) brorsbarn en egendom, *jemte sin morgongåfva*, dels att Fru Ebba Leijonhufvud, svärmoder till Axel Oxenstiernas son, efter dotterns död, med förbigående af egna släktingar, testamenterat svärsonen *sin morgongåfva*, Örboholm, samt Ekebyhoff, eller såsom det en annan gång heter, "*alla sina morgongåfvor*".

Äfven påbudet att hustrun skulle antaga mannens namn och följa hans stånd och vilkor fick länge vika för gammal sed. Så — för att blott nämna ett exempel — bibehöll Hedvig Charlotta Nordenflycht sitt eget namn, ehuru hon var gift med Fabricius.

En annan afvikelse från lagen finna vi deruti att konungen mer än en gång på begäran låtit ogifta qvinnor förklaras myndiga, ehuru ingen lag berättigade honom dertill förr än 1810.

Slutligen tränga sig på vårt minne några historiska fakta, som visa att den nämnda striden mellan sed och lag stundom uppenbarat sig till och med i statshandlingar af största vikt, och som tillika bestyrka vårt påstående att qvinnan ännu under medlet af 1600-talet innehade en högre medborgerlig betydelse än man sedermera tillade henne. Så t. ex. vet man att *i de möten, hvarigenom Skånes, Hallands och Blekinges förening med Sverige befästades, deltog medelst ombud äfven qvinnor*, samt att den så kallade *Malmö recess, år 1662, undertecknades äfven af ombud, ej blott för gifta, utan äfven för ogifta qvinnor*, sammanräknade tio till antalet*). Ännu så långt fram som 1719 finna vi en liknande tilldragelse. Det är redan nämnt att Margaretha Ascheberg deltog i skånska adelns förening, som åsyftade dels att genom *val* utse adelns representanter vid riksdagarne, dels

*) Se 6:te häftet 13:de årg.

**) Fruarna Rosecrantz, Thott, Beck, Ramel, Fröknarna Ramel, Thott m. fl.

att genom en utsedd ordningsman bilda en sammanhållningspunkt för skånes adel och en föreningslänk mellan densamma och dess representanter vid riksdagen. Nu ha vi derjemte sett i tryck utgifven en af denna förening, 1719, uppsatt handling, som är underskrifven äfven af ombud för fem fruar, troligen de flesta enkor. Dock skrifver ett af ombuden, C. Ridderschiöld, å egna "*och hustrus vägnar*" — märkliga ord i en tid då mannens målsmanskap öfver hustrun skulle i lagen ytterligare bekräftas, och från ett stånd der man i senare tider varit så litet böjd att erkänna qvinnans likställighet med mannen, vare sig inom det enskilda eller det medborgerliga lifvet.

Redan nu utgjorde dock dylika företeelser sällsynta undantag, hvilka längre fram alldeles upphörde. Regeln var att qvinnan, såsom en samtida skald yttrar sig,

"blott bör sitt husbekymmer sköta
Och i de göromål sitt hufvud icke blöta,
Som höra mannen till".

Genom 1734 års lag, trycktes nu likasom det slutliga inseget på detta *passiva qvinnoideal*, med vekheten såsom *hufvudegenskap*, hvilket undanträngt *det sjelfständiga*, i kraft öfvervägande, som de gamla sagorna och den äldre historien framhålla såsom grundtyp för den svenska qvinnan.

(Forts. följer).

Esselde.

Tillägg.

Såsom ett bidrag till morgongåfvans historik torde böra nämnas några ord om en af okänd förf. år 1651 utgifven "*tractat om morgongåfvor*", troligen den äldsta afhandling vi ega om denna institution. Beträffande huruvida hustrun har eller icke har verklig eganderätt till den erhållna gåfvan, säger förf:n:

"Mästeparten af våre lagläsare äre uti den mening at hustrun (efter mannens död) må göra och disponera sina morgongåfvor som henne täckes — — hållandes morgongåfvor för aflinge godz, och under dess rätt, at gifva eller sälja, hvem hon vil, och gitter dyrest". Förf. deremot anser den hvarken som arf eller aflingegods, utan som ett slags "*Eckenskaps godz*" af aldeles egen natur och rättighet, en uppfattning, som är att lägga vikt vid, emedan den synes gifva klaven till senare tiders framställning af äkta makars sam-egendomsrätt, och dess alldeles egendomliga beskaffenhet. Traktatförf:n kallar för öfrigt den gamla seden att genom morgongåfva betrygga hustruns framtid och ge henne nödig hjälp till barnens uppfostran "en ädel klenod ett kosteligt ting" hvars närmare utforskande är icke allenast "lustigt och ljufligt", utan ock "nödigt och nyttigt". Resultatet af hans undersökning blir att morgongåfvan, då äkten-skapet varit barnlöst, bör återbäras till mannens slägt, men i motsatt fall vid arfskifte räknas såsom barnens möderne.

Breve fra en norsk Dame.

II*).

Paris, 10:de December 1871.

Pascal sagde: »Jeg skriver et langt Brev, da jeg ikke har Tid til at skrive et kort.» Deres Korrespondent i Paris vil give sig megen Tid for at skrive saa korte Breve som muligt med et saa rigt Stof: Dagens Historie, og et ganske lidet Stænk Politik, thi hvo er i disse Tider ikke Politikker: i ethvert Hjem vil man vide Besked om hvad der foregaaer paa den store Verdens-Scene.

»Er Paris meget forandret?» er det Spørgsmaal, som i private Breve altid gjøres os, der ere vendte tilbage efter det store Uveir.

Forandret — ja, især som Stemning. Af den materielle Ødelæggelse, saavidt som denne fremtræder synlig for hvert Øie, vil om nogle Maaneder ikke være Spor; blot Tuillerieserne ville aldrig mere fremstaae i den gamle Skikkelse. Det er en gammel fransk Overtro ikke at reise Fortidens tilintetgjorte Bygværker, men denne agter man nok at trodse for Hotel de Ville, det vil sige for den i historisk og kunstnerisk Henseende lige mærkelige Part deraf, som skyldes Frants den Første, og som skal gjenopføres med den høist mulige Troskab, ja beholde alle sine phantastiske Forziringer af Statuer, Nischer, Colonner og Reliefs, medens Louis Philips uinteressante Tilbygninger ikke skulle efterlignes. Med Parises uhyre Arbeidskraft, vil ogsaa dette Kjømperværk være endt i faa Aar, og i Parises fordums Glands vil intet fattes. Man bagtalte Pariserne da man under Beleiringen sagde, at de brændte Træer og Buske i sine offentlige Haver. De frøs i sine Huse, deres Kirker vare iskolde, men ikke et Træ, ikke en Busk blev rørt; selv i Tuillerieshaven, som først var fuld af Artilleri og hvor Mordbrænderne siden huserede, er ikke et Blomsterbed forstyrret. Forklare sig dette hvo kan! Blot Svanerne ere borte i alle Damme, og Dyrene i Acclimations-Haven; nogle bleve spiste, andre havde man intet at give at spise, men Geofroy de St.-Hilaire er allerede sendt til England og Belgien for at gjøre Indkjøb, saa ogsaa der skal der igjen snart være Liv og mangsidig Kundskab at hente.

*) Se 5:te hæftet, 13:de årg. Bref från Rom 1871.

Altsaa med det ydre Paris ere vi færdige naar vi have sagt: endnu en ganske kort Tid og Ingen vil finde Paris forandret.

Men Parises Stemning, ja den er ikke at gjenkjende. Der fordres høit, at der skal komme Alvor og Disciplin ind i det private Liv som i det offentlige, og vel gaaer det ikke hurtigt, at opdrage et Folk til nye Dyder, og sandt at sige spores ingen Stræben derefter; men blot, at det kræves, er en Vinding, thi Corruptionen er bleven bange og søger at dølge sig. Der gives desuden knap en Familie, som ikke paa den ene eller den anden Viis er rammet personlig enten i sin Formue eller ved Tabet af nogen af Sine. Min Læser, tro derfor ikke hvad der siges og skrives omkring i Landene at *Pariserne ere lige lystige*: Alle lide og ere forstemte: det farlige Paris lider i sit Nederlag, i sine 25,000 Fanger og i sine Døde; det ædle Paris lider i sin Patriotisme, det overflødiske Paris — nu det er simpelt hen i slet Humör, men det er ofte den værste Lidelse, og Altsammen gjør, at den Fremmede, der kommer til Paris, og Notabene *lever* med Pariserne og ikke blot seer dem paa offentlige Steder, føler sig som om han var paa en anden Plads end det fordums Paris.

Rundt om i Landet er i denne Tid Minde-Fester for de Faldne, thi omkring disse Dage og Maaneder falde Aardagene for de store Kampe, der førte til Nederlag, ukjendte af forgangne Sekler. Hvo, som siger, at Pariserne ere lige lystige, skulde have seet dem omkring paa sine Kirkegaarde de Dödes Dag. Thi, trods for Voltaire, trods for Staten, der har gjort sig til Atheist, feire Katholikkerne endnu altid en Kirke-Fest, og paa de Dödes Dag fordre de Efterlevende Bönner ved Gravene. Vrimlen var iaar saa stor paa alle Kirkegaarde, at de omliggende Gader vare sorte af Mennesker, der ventede paa sin Tour at indlades. At dö er intet, sige idag Franskmændene, naar man döer for en Idee. Lykkelig hvo som faldt i Krigen med Fædrelandets sönderrevne Fane til Liigklæde, han kunde sige som Soldaten ved Termopylæ:

»Vandrers! sig Lacedæmonien, at vi ere döde for at adlyde dets Love!»

Men de, som hvile her paa Parises Kirkegaarde under de friskt opkastede Grave, og som faldt i Gadens forfærdelige Kamp, under Ildebrandens Skin, myrdede eller myrdende, hvor finder Tanken Tro og Forsoning naar man staaer ved deres Grave? Hvorfor maatte alle disse uskyldige Borgere dö? For

hvilken Idee? Hvorfor ofredes disse Præster, den ædle Erkebisp af Paris i Spidsen, som lede Martyrdøden rolige som Helte? Her ligge Morderne, her i Fattiggravene, hvor Hundreder af Oprørere begroves under eet, her ligge de — og Harmen stiger fra vort Hjerter glødende op i vore Kinder, thi den Idee, for hvilken disse døde, var vor Tids afskyværdigste Idee: at den Fattige skal dræbe den Rige for at tage hans Plads i Salen; men ved Fattiggraven staaer den grædende Hustru, i Armen har hun et udtæret Barn, den gamle Fader sidder på Graven; disse bede for ham, som ligger dernede, de sige, at intet Had findes hinsides Graven, at ikke alle, som ligge her, ere skyldige for den store Dommer, thi Mange sluttede sig til Oprørerne, for di Kone og Börn bogstavelig vare nærved at dø af Hunger og Kommunens Regjering gav Dagløn for at stjæle, plyndre og myrde. Nu er han død, Forsörgeren, og hun, som staaer der ved Graven, seer ud som om hun hjemme sang for ham, hun bærer paa Armen, Miss Procters *cradle song of the poor*:*)

»Da Gud for at velsigne mig gav mig Dig, var jeg stolt og takkede Ham; nu fattes det ikke meget i at jeg önskede at see Dig dö.

»Sov, Barn, Du er saa træt, Gud er god, men Livet er haardt.

»Neppe har jeg Kraft til at trykke Dig, saa bleg og mat, til mit Bryst. Taalmodighed, Lille, Gud vil hjælpe Dig og Mig, han vil tage os til sin Himmel, hvor der ikke er Trang, ikke Sorg.

»Sov Barn, Du er saa træt, Gud er god, men Livet er haardt.»

Og hun er endnu lykkelig, som kan sige: »Gud er god!» thi de fleste af disse Kvinder have lært at sige af sine ryggesløse Mænd: »Dersom der er en Gud, saa er han ond, at han lader os lide.» Hvad have disse at sætte mod Jammeren?

Der er i Nismes oprettet et Selskab for indre Mission, som især tager sig af disse Ulykkelige. Ogsaa i Paris har Selskabet sine Afdelinger og skjönt Pariserinderne endnu ere Umyndige, hvor det gjælder at styrke Sjæle, saa har man dog indrulleret et stort Antal til Tjeneste; og Den, som seer der redelige Villie, vil ogsaa give disse ny barmhjertige Samaritanerinder sit Lys: »See jeg giver Nytt, det spirer alt;» de tröstelige Ord lyde alt til os fra det gamle Testamente.

*) Se en fri bearbetning af detta poem, 7:de årg., sid. 36.

Hvo, som siger, at Pariserne ere lige lystige, maa aabenbart blot høre dem lee i Theatrene og aldrig have betraadt deres Salonner. Fra disse er ikke alene al Lystighed, men saagodt som alt Liv forsvundet: hver Familie lever hver for sig, og da alle ere forstemte af en eller anden Grund, gaaer Dagen stille og traurig. De fornemste Salonner ere lukkede, da de store Familie, der om Sommeren leve paa sine Godser og blot komme til Paris Vintermaanederne, i Aar slet ikke komme; mange ere i Nizza og Monaco, nogle i Cannes, de fleste paa sine Slotte. Legitimister og Orleanister have aldrig været meget fornöielsessyge; det er alvorlige Mennesker, de arbeide paa en eller andre Maade; selv Greven af Chambord, den af sit Parti saa elskede Henrik den Femte, der gjelder for ubetydelig, læser bestandig, især Klassikere, som han fast skal kunne udenad; og hans Gemalinde er næsten lærd. De orleanske Prindser ere alle Mænd med Kundskaber; og er disse Dages Helt, Hertugen af Aumale, ogsaa en glimrende Kavaleer, der gjør Alting med, spiller og vædder og jager og bruger mange Penge, saa udelukker ikke dette, at han besidder al den virkelige Viden, som vor Tid kræver af en Fyrste, der muligen kan faae Indflydelse paa sit Fædrelands Skjæbne.

Det var Keiserdømmet, der saa rasende elskede Fornöielsen, at der ingen Tid levnedes til Arbeide, og dets adspredte örkesløse Selskab forargede under Krigen ikke alene Tydsklands Badesteder ved at spille og udfolde sin Luxus, men ogsaa det skikkelige Schweiz, hvor Formandskaberne saa sig beföiede til at nægte de fornöielseslystne Mennesker de offentlige Lokaler, de vilde leje til sine Fester. Indtil ude paa Vinteren ifjor troede de, at Pinen vilde være kort, men Tiden gik og til deres Forbauselse kom ingen Sejers-Budskaber: over Sommeren kommer man altid ved at drive om paa Badesteder, men naar Vinteren er der, morer man sig som man kan med at konspirere, skjönt Keiseren har frabet sig alle Konspirationer og Intriguer for at unde Landet den Ro, det saa höjlig tiltrænger, og maaske endnu mere fordi den kloge Mand seer, at hans Time endnu ikke er slaaet. Frankrig maa lide meget og falde meget dybt for at tage den Mand igjen, som det har bespottet og æreskjændet som sjelden nogen afsat Monark er bleven det. De, som tog Ludvig den Sextendes Hoved, krænkede ikke saaledes Majestæten, som Keiseren er bleven krænket. Hvorvidt det er forskyldt er her ikke Stedet at dröfte, men der er en hæsli Side ved den franske Nation, at den falder over al falden Storhed. Efter 1830 havde man ikke For-

haanelse nok for Præsterne og Religionen; efter 1848 sang man i Gaderne Smædeviser over Louis Philip og hans Slægt i Exilet; nu faaer Neveuen samme Skjæbne som den store Onkel efter 1815, hvor *l'ogre de Corse* havde begaaet alle Forbrydelser, ja tilbødet Mahomed og forgiftet franske Soldater ved Jaffa. Lad man omkring i Landene længe nok sige at Keiserdømmet staar for Døren, da dette Forsøg paa en Republik synes at falde miserabelt ud. saa kan Den umulig tro det, der hører de daglige brændende Forbandelser, ikke over Krigen med dens Catastropher, men over det System af Corruption, der fremkaldte dem: Alt kan tilgives, men ikke den Dekadence af et heelt Folk, som langsomt skred frem under Keiserdømmet, hvis Brøde var at holde Folket kneblet ved Hjælp af tilladte og utilladte Nydelser. Den endnu sunde Deel af Nationen seer med frygtelig Klarhed hvor dybt man er falden, saa dybt, at de Nulevende ikke skulle see Regenerationen, som først kan haabes, naar en ny Slægt, opdragen af disse kummerfulde Fædre, træde paa Scenen. Og Den, som bærer Skylden for denne høieste jordiske Ydmygelse, skulde man kalde tilbage som Herre? Først maa Frankrig være et Chaos, thi kun af ulideligere Tilstande kan Keiseren træde ud som Frelser.

Da al Selskabelighed er som uddød i Paris og de livlige Mennesker dog gjerne ville ud af sin Forstemthed og have noget at interessere sig for, var der stor Rift om Biletter den 4:de December til National-Forsamlingens Aabning i Versailles; især var der en Mængde Damer og af den bedste Verden, thi Keiserdømmets *Demi Monde*, der før var at see overalt hvor den mindst hørte hjemme, vover ikke at vise sig. Da de fulde Jernbanetog kom fra Paris, sneede det i Versailles og nu saae de Deputerede strax at det ikke er saa at bo i Paris og styre Staten i Versailles. De faa Vogne bleve strax tagne med Storm og Damer og Deputerede maatte gaa tilfods op af de lange Alleer; der taltes underveis som om Siberien begyndte i Versailles. »Det er jo ganske som paa St. Bernhard, sagde en Dame, jeg haaber Hundene ere ved Haanden for at frelse Forulykkede!» — »Ja, Dante havde Ret, svarede hendes Ledsager, en skudsende Deputeret, »da han satte sine værste Syndere i Sne og de øvrige i Ild.» Kort Forstemmelsen var stor inden man naaede Palæet, og Damernes voxede til virkelig Fortrydelse, da de saae, at saamange Hindringer forgjæves vare trodsede. Prindserne, som man fornemmelig var kommen for at see, udeblev, og Tæp-

pet gik ikke op for den politiske Scene; thi Presidenten oplæste ikke sit med en saa fortærende Spænding ventede Budskab.

Det gaaer ugeneert til i fransk National-Forsamling: naar der ikke netop holdes vigtige Taler, som alle ville høre, nærme de Deputerede sig Tribunerne og konversere med Damerne denne Gang var der endnu mere Røre i Salen end sædvanlig, thi hvørmeget havde man ikke fra Tribunerne at spørge om? men derfor var man dog ikke kommen, og Summen var en spildt Dag.

Det er som om Fornöielsen er bleven dagsky i Paris og udebliver, hvor man var vant til at finde den: Der har været Optagelse i det franske Akademi og den ene interessantere end den anden! Festen for Jules Janin var en sand Parodi paa al den Fornöielse denne Skribent i tyve Aar har skaffet Pariserne hver Mandag ved sine Theater-Kritikker i Journal des Débats, hvori han talte om alt Muligt, og ogsaa lidt om Theater, — et sandt Fyrværkeri. Der kom han da paa sit Livs største Dag (thi at optages i det franske Akademi har været hans Ungdoms og Manddoms Dröm) som en Olding, der knap kunde gaa, unaturlig bred og sver, men gusten og graa. Som de fleste Læsere ville vide, holder det Medlem, som optages, Erindrings-Talen over sin Førgjænger, og saaledes var det til Jules Janin, at holde Mindetalen over Tænkeren, Digteren, Kritikeren St. Beuve. Staa paa sine Been kunde den Feirede ikke, oplæse sin Tale kunde han heller ikke og saa maatte en Anden afløse ham. Men samtlige fyrgetyve Akademikere ere mere og mindre gamle og affældige, og denne monotone Oplæsning syntes at lulle dem i Søvn som en gammel Ammes Sang. Der var intet Liv i denne Hal, den havde ligesom Mumie-Duft. Hvor glimrende vare ikke disse Aandens Turneringer blot for faa Aar siden! Alt var Taushed den Gang. Pressen kneblet; blot i denne Hal turde man endnu tale; her var endnu et sidste Tilflugtsted for det fri Ord, og hvorledes benyttede man det? Med hvilke henrykte Bravos hilsedes ikke et Epigram, en fiin Allusion! Disse Turneringer bragte vist nok ingen Lænke til at falde, men Pilene rammede sikkert og bragte altid en Draabe Blod til at flyde af Gesslers Aarer. Var St. Beuve död i hin Tid, ja til enhver anden end just denne, vilde Mindetalen om ham været bleven en Begivenhed i Paris; thi han var mere end nogen anden Akademiker den virkelige Pariser; med sin mægtige Hæslighed, sin mirakulöse Esprit, sin glimrende Ondskab og sin virkelige Godmodighed, var han altid en af de Faa, som alle vende sig om

for at see og høre, ikke ganske agtet, men beherskende alle med sin Aand og dette Noget, som Pariserne kalde *charme*.

Hvilken Parodi paa denne glimrende var hiin farveløse Tale, som tog sig brillant ud, da man Dagen efter læste den i Avisen. Man aandede befriet, da man igjen kom ud under den graa Himmel.

Ikke meget fornøieligere var igaar nok en akademisk Optagelse Xavier Marmiers. Men her kom man med mindre Forventninger, thi Marmier er en Skribent af anden eller tredie Rang, men en samvittighedsfuld Reflex af de mange Lande, han har gennemreist og af de mange fremmede Forfattere, han har oversat; hans Tale over M. de Pongerville, som selv var en Reflex af Virgil, var en klassisk Sovedrik. Idetmindste saa man ved disse Fester Prindserne. Hertigen af Aumale er forøvrigt meget ofte at see og han begynder at blive mere populær end Republikanerne ønske; den stille Greve af Paris holder sig tilbage og hans Gemalinde, der seer mere resolut ud, har intet egentligt vindende, men skal besidde denne Slægts solide Dyder. Det maatte klinge behageligt i de fyrstelige Ören, at Marmier sagde nogle smukke Ord om den vise Louis Philip og endnu mere at Jules Janin kaldte denne Konges Regjering »Intelligentsens guldalder»; sammenlignede han end ikke som andre have gjort, denne Epoke med det sublime 17:de Aarhundrede og det glimrende 18:de, gjorde han en smertelig Sammenlignelse med det intellektuelle Frankrig, som Juli-Regjeringen havde skabt, og det Keiserdømmet efterlader.

Fra Operaen er al Pomp og Öienslyst forsvunden; maaske den vil komme igjen naar det nye Operahuus er færdigt, hvorpaa ivrigt arbeides efter at man har havt stor Möie med at fjerne det Efterladenskab af Smuds og Ruiner, som overalt betegnede Communens afskyelige Regimente. *Don Juan* spilles i denne Tid, men skjönt Mozart er i Mode i Frankrig, føle Nordens Mennesker dog, at han er Sanscrit for Pariserne; Serenaden applauderes rasende og man skriger »bis»; ligeledes Duetten med Zerline, men de meest majestætiske Partier passere ubemærkede. Mozart passede langt bedre for Franskmændene, da han som et lidet Underbarn, kasseres af alle Europas Prindser, kom til Versailles, hvor den lille Clavicinist dandsede paa Hofdamernes Knæ. Som Voxen var denne Tonedigter, et sit Sekulums Mirakel, slet ikke yndet i Frankrig, og först den hele Verdens höirøstede Beundring har givet ham Borgerret i et Land hvor

rien ne réussit comme le succès.

En Componist, der vil være temmelig ukjendt i Sverrig, men som har et vist Ry mellem franske Musiker, Rejer, har aabenbar hentet sine Inspirationer fra den gamle Mester. En Opera, hvorpaa han har arbeidet i flere Aar, og hvoraf mange Partier vare os Liebhabere bekjendte, »*Erostrat*,» har nylig været mere end koldt modtaget i Paris. Baade Musik og den aandfulde Mérys Text fortjente maaske en bedre Skjæbne. Componist og Forfatter vilde bringe i Ære den antike musikalske Tragedie, og den Gjenlevende af de To, Rejer, er Martyr for en Idee, som en senere Tid maaske vil realisere. Athenais af Ephesus foragter Erostrats Elskov og foretrækker den unge Scopas, Billedhuggeren, der lader hende tjene som Model for en Statue af Diana; Gudinden fortørnes over at en Dödelig formaster sig til at ville laane hende sin Gestalt og kaster paa Scopas Statue Jupiters Lyn. Athenais befaler i vildt opflammende Vrede Scopas at brænde Dianas Tempel i Ephesus, et af Verdens syv Underverker, men Scopas elsker Kunsten høiere end den jordiske Kvinde. Nu kalder Athenais den forsmaaede Erostrat: man seer hende paa en Hvilebænk i sit Atrium: »*Hævnmig*, siger hun, og jeg er Din.» Erostrat frygter hverken at krænke Guderne eller Kunsten, han ser kun eet: sin Kjærlighed, og han adlyder. Templet staaer i Flammer.

Der er stor Stil i Rejers Musik; bag Coulissen og paa Scenen høres Arier, Duos, Trios med orientalsk Colorit, undertiden yndige, oftere med mægtig Virkning; under Uveir og Ildebrand bruse store Harmonier. Pariserne have lært at forstaa sig paa Ildebrand og lo over Templets fattige Flammer: Petroleuserne vilde have gjort det bedre! Rejer, der ogsaa er musikalsk Kritiker, anmeldte paa en humoristisk Maade selv sit Nederlag, men han er en af dem, om hvem det hedder: »*qu'ils tombent debout*.»

De andre Theatre spille, som sædvanlig, fortrinlig Comedie, men med Undtagelse af *Théâtre Français*, der har et høiere Kunstens Maal, lægge alle blot an paa Öieblikkets Nydelse, Öienslyst og Sandselyst og derfra skal Gjenfödelsen ikke udgaa for Frankrig. Her morer man sig, leer som i gammel Tid, men hvem er idisse Theatre? Fremmede, Journalister, *Demi Monde* og alt hvad der i Paris er ungt og letsindigt; den store Verden kommer vel ogsaa en enkelt Gang, men ligesom skammer sig: det er god Tone at lade alvorlig, om man end ikke er det; *man tör ligeoverfor Europa ikke more sig*. At Opera-Ballerne begynde, for-

arger Mange; Tilladelsen er givet ene og alene af Hensyn til Handelen, der reent forsmægter under denne Stilstand.

Saalænge der er Pariserinder, vil Europas Moder udgaa fra Paris, thi de have hvad de andre fattes: Pyntens Geni. Under Beleiringen var ogsaa noget, som kaldtes Mode; den bestod i Forviisning af alle stærke Farver, og det naturlige Haar kom til Ære. Dette er nu forbi; til ingen Tid har Hovedet hav, en saa hæsliq Form, thi en uhyre Pung, indesluttet i en Art Fiskenet med store, grove Masker, hænger langt ned ad Ryggen; oppe paa Issen sidder en liden Ting, som er en virkelig Hat, ikke den forrige Koppeform. *Paris brûlé* er en Nuance af brunt, der er i stor Ære. Siden man holder sig saa meget i sit Hjem, har man opfundet en ny Huusdragt: en Kjole uden Taillet skaaret som en Paraply med et uhyre Slæb og hængende Ærmer; Stoffet er som oftest hvid Silke eller Plyds, for ældre Damer Flöiel med Pufærmer. Smaating karakterisere en Epoke: den Skræder, der er i Mode, Savigny, som er fulgt efter Human og Staub, har daglige Reclamer i Aviserne, men blot for at lade Publikum vide, at han ikke giver Kredit. Den Tid er længst forbi hvor Londons Skrædere disputerede om Æren gratis at turde klæde en Georges Brummel, men Parises store Skrædere skammede sig for over at bringe sin Regning inden den var fem til sex Aar gammel: »Paris har naaet sin Jernalder!» raaber de slette Betalere.

Det ædlere Paris, der skal udgaa af denne Jernalder, vil blive Jordens interessanteste Stad.

3. To sonnetter.

I.

Jeg fryser — det er vinter allevegne,
 det isner i naturen, skoven gyser,
 og månen stirrer koldt, selv solen lyser
 kun op, men varmer ej de frosne egne.

Og kolde blik den milde ånd bortkyser
 omkring i husene, så kinder blegne,

og hjerter störkne, medens hjerner regne
en lille, ussel fordel ud — jeg fryser.

Og kjendte jeg ej livets bedste varme:
en evig sol, der skinner over mulde,
et hus, hvor ingen vinterstorme larme,

og fik jeg ej et smil af dig, du hulde,
og fandt jeg ej et ly i dine arme
og ved dit bryst, da döde jeg af kulde.

II.

Det frøs ved middag som ved aften silde,
og sneen laa, mens uger langsomt skrede;
de vilde fugle kunde knap oplede
en bid, der kunde deres hunger stille.

Du kom til mig i laderne dernede
og saa paa mig med dine öjne milde
og bad mig om en håndfuld aks, så vilde
du den til fuglene i haven sprede.

Når mine hænder kuldefrosne famle,
og år paa år de trætte skuldre laste,
når sne og storm gör hår og kinder gamle,

når vaklende mod graven jeg må haste, —
vil du da pleje mig og kjærlig samle
lidt frø, og til din stakkels fugl det kaste? —

Mads Hansen.

4. Hennes.

Jag tänkte: hade jag en son,
han skulle heta Washington.
Ett namn mig kärare än dennes
han fick likväl. Han heter: HENNES.

Han hennes vackra ögon fått,
 hvars färgton uti brunt och blått
 ej någon målare kan härma;
 än mindre deras glans och värma.

Som hennes håret, lock för lock;
 så lilla öronsribben ock,
 och kinden, näsan, munnen, pannan —
 Jag kysser dem, hvar efter annan.

Hvartenda af hans anletsdrag
 är hennes uti öppen dag,
 och rösten så precis densamma
 att jag förvexlar son och mamma.

Han hennes lynne fått också:
 så lättrördt, men bestämdt ändå;
 så mildt, men lifligt som en ärla,
 det skiftar som en äkta perla.

Min son! du ärft af henne allt:
 själ, hjerta, later och gestalt;
 af mig allenast dessa tvenne:
 att älskas af och älska henne.

Med dessa två, som äro ett,
 jag dock ett fäderne dig gett
 som ingen makt kan från dig rycka,
 och som betrygga skall din lycka.

Min Hennes! — hennes son och min! —
 ett vackert namn att fria in
 du bär — nej, som en mor *det* bär dig
 och hjälper dig att bli det värdig.

Olof Stig.

5. Blad ur reseanteckningar.

III.

Mary Carpenter och hennes verksamhet.

1.

But they are still men and women, possessed of an immortal nature; still they are the children of the same Heavenly Father; still they are our fellow-citizens.

Mary Carpenter. (Our Convicts).

Det är alltid med en angenäm känsla jag i minnet återkallar de i många afseenden solljusa dagar, vi tillbragte i Elmsdale House, denna så vackra och komfortabla bostad, som väl kan tjena till typ för ett engelskt hem, sådant det är, då dess egare har till sitt förfogande rika både materiella och intellektuella resurser. Den solida lyx, hvilken utgör ett af de mest utmärkande karaktersdragen i dessa hem och hufvudsakligen synes åsyfta beredandet af den möjligaste komfort åt deras innevånare, men mindre afse utvecklandet af en i ögonen fallande elegans, ämnad att förblända och intaga fremlingen, erhöll här en vacker relief genom egarens konstsinne, uppenbarande sig i en rikhaltig tafvelsamling, hvaribland flera, så väl oljemålningar som aqvareller, vittnade om mästarehand. Ja, det vore i sanning besynnerligt, om man ej skulle finna sig väl i Elmsdale House, antingen man tog plats i den ståtliga salongen (om 60 fots längd), hvars anordning medger bildandet af många olika kottier och tillfredsställande af många olika tycken, eller man i »*the conservatory*»*) inandades tropiska blommors doft och förfriskade sig med persikans eller nektarinens saftiga frukter. Underligt vore, om man ej der skulle erfara en känsla af hemtrefnad, då man drog sig undan till stillheten i sitt beqväma och rymliga »*bed-room*», der man såg sina behof så väl tillgodosedda, att ej en gång några för skrifning erforderliga tillbehör fattades bland de böcker, bibeln framför allt, som erbjödos åt gästen på det i ett utbyggt fönster ställda bord, invid

*) Detta angenäma tillbehör till en engelsk villa består i ett litet växthus på ett eller annat sätt förenadt med hufvudbyggnaden.

hvilket en *causeuse* lockade till hvila. Samlifvets behag saknades ej heller, då man i sitt värdfolks sällskap vandrade omkring i de lummiga alléerna, som beskugga Clifton Downs, stundom stannande för att beundra Avon, der han slingrar sitt blåa band fram mellan branta gräs- och löf-klädda stränder, och ej heller förglömmade den vackra skapelse af människosnillet, den lätta hängande jernbro (*Suspension-bridge*), hvilken kastad öfver floden nästan synes sväfva öfver en omätlig afgrund.

Kanske har du, min läsare, af hvad jag nyss yttrat redan erhållit någon ledtråd för att kunna bestämma, hvart det är jag vill föra dig? I händelse du dock ej skulle vara så väl bevandrad i detaljerna af den engelska geografien, vill jag gifva dig en ytterligare vägledning. Clifton är en liten stad, en sådan som man i England ej hedrar med annan benämning än *village*, sammansmältande med Bristol, så att den kan sägas utgöra en förstad till denna betydande handelsstad. I grannskapet af den senare tätt bebyggd och egande alla en stads tillbehör, såsom butiker, hôtél, postkontor, o. s. v., utbreder den sig sedermera på de s. k. Clifton Downs, den venstra sidan af floden Avons pittoreska stränder, till en samling af vackra och ståtliga villor, hvar och en infattad af sin hägnad, som tillika omsluter dess bihang af friska gräsmattor, intagande blomstergrupper och lummiga träd. Elmsdale House tillhör deras antal.

Vår älskvärde, uppmärksamme värd, Mr P., på en gång magistratsperson och delegare i betydliga fabriksanläggningar i Bristol, ej nöjd med att i det närmaste ställa sitt hus och sitt ekipage till vårt förfogande, sökte äfven utfundera och förekomma våra önsknings. Hvad under då, om jag en gång under samtalets lopp yttrade min åstundan, ej blott att se Miss Carpenters i Bristol befintliga förbättringsskolor för barn, utan ock att göra den ädla stiftarinnans personliga bekantskap. Hon var mig ej okänd, ty jag hade med intresse följt hennes väl-signelserika verksamhet, allt sedan jag för flera år tillbaka i Dublin vid den årshögtid, som 1861 der firades af *the National Association for the Promotion of Social Science* haft tillfälle att åhöra hennes föredrag, på en gång vittnande om varmt hjerta, klart förstånd och logisk skärpa, allt detta förenadt med sann qvinlig värdighet. Sedan dess hade jag ställt henne i mitt Pantheon af utmärkta kvinnor och med ifver omfattat hvarje underrättelse om henne, som kommit mig tillhanda. Ej litet öfverraskad blef jag, när jag sålunda förnam att hon, som redan då

kunde anses hafva öfverskridit medelålderns yttersta gränslinie, år 1866 hade företagit en resa till Ostindien, om hvars ändamål och följder jag sedermera inhemtat kunskap i hennes arbete *Six Months in India*. Nu sade man mig, att hon beredde sig för en andra resa till detta aflägsna land, och att hon var mycket upptagen af många och vidlyftiga förberedelser dertill, emedan afresan skulle ske redan instundande höst (1868). Icke desto mindre ville Mr P. efterfråga, om hon hade tillfälle att emottaga vårt besök. Svaret blef gynnsamt, och vi begåfvo oss snart å väg, stannande framför ett hus af ålderdomligt utseende, beläget, om jag ej misstager mig, i en af Bristols äldre stadsdelar. Vi infördes i en liten, men om ordningssinne och smak vittnande salong, och emottogos der på det vänligaste af ett äldre fruntimmer, i hvars ansigtsuttryck man spårade den människokärlekens ande, som besjälade henne, under det ögonens något forskande blick talade om tankekraft och skärpt iakttagelseförmåga — det var *Mary Carpenter*.

Ett lifligt samtal öppnades snart och ämnen tröto ej. Vi hade mycket att fråga, höra, lära och se, på den korta stund, som förunnades oss att tillbringa tillsammans med denna ädla och intressanta personlighet. Hon var ganska meddelsam, visade oss åtskilliga minnen från sina resor, deribland några skizzer i aqvarell, tagna af henne sjelf, dels under färden öfver Suez-näset och på Röda hafvet, dels i Ostindien, vackra minnesgåfvor från sistnämnde land af utsökt arbete, och slutligen, hvad som för henne syntes vara mest värderikt, »*the Queens own book*»*) med en dedikation af drottningens egen hand. Tillsammans med henne besågo vi sedan den s. k. *Red Lodge Reformatory* eller förbättringsskolan för vanartade flickor, som befann sig i samma hus. Under vägen stannade vi några ögonblick i en sal, afsedd för högtidliga tillfällen och förvarande för stiftelsen eller stiftarinnan dyrbara minnen, hvaribland en inskrift, helgad åt *Lady Byron*, den store skaldens både förörättade och klandrade maka, genom hvars frikostighet det gamla huset, som i längst förflutna tider varit ett kloster, men sedermera under Drottning Elisabeth tjenat till bostad åt en af hennes riddare, blifvit egnadt åt sin nuvarande bestämmelse. Då man gick genom dess gångar och trappor, då man varnade de små, högt

*) Drottning Victorias arbete: *Leaves from the Journal of Our Life in the Highlands 1848—1861*.

sittande fönstren och de många mystiska dörrarne, fann man också lätt att det ursprungligen varit bestämdt för andra behof och vanor än nutidens.

Genom en tung, jernbeslagen, väl tillstängd port, utför en krokig, nött trappa kommo vi ned i ett stort men lågt rum, som var beläget i ett slags jordvåning. Det var icke destomindre rätt gladt, ty solen spelade in genom fönstren, som vette åt en grönskande öppen plats, hvilken dock på alla sidor var kringbyggd. Der lekte några mindre flickor under ett par lum-miga träd, i skolsalen suto andra på amfitheatraliskt ställda bänkar, sysselsatta med läsning, under det några af de äldre biträdde i köket eller voro upptagna af tvätt. Vi besågo ock sofrummen, matsalen, köket och förrådsrummen samt funno allt i bästa skick. En liten samling handarbeten förevisades äfven; de finare och mindre praktiska voro tillverkade på barnens ledighetsstunder. Flickorna sågo snygga och belåtna ut, men erfarenheten hade visat att det var nödvändigt att hålla dem under lås och bom, ty de hade alla varit tilltalade för brott, och ej blott ådömda fängelsestraff utan äfven insatta i fängelse, hvarför skolans stränga disciplin kanske var påkostande nog för mången bland dem.

Med den klara, praktiska blick, som Miss Carpenter besitter och som bidrager till att göra hennes menniskoälskande verksamhet så ändamålsenlig, fann hon snart att ett hastigt afbrott från tvånget och disciplinen i förbättringsskolan till fullkomlig frihet ej kunde vara rätt lämpligt. Ej heller kunde man af de unga flickor, hvilka utgingo från densamma, vänta de egenskaper och den färdighet i hvardagliga sysslor, som en matmor rättvisligen kan fordra af sina tjenare. För att sålunda bilda en förmedlande länk mellan skolan och friheten eller hemmet, hade Miss Carpenter, i förbindelse med den ifrågavarande stiftelsen, inrättat hvad hon sjelf kallade »*a home*» (ett hem), der dessa under en ordentlig och kunnig matmoders tillsyn inöfvades i sådana sysslor, som förekomma i tarfligare hushåll. Vi besökte äfven detta hem, som bär namn af *Red Lodge Cottage*, och funno anordningarne derstädes goda och ändamålsenliga. Som den unga flickan ofta der får uttjena sista tiden af det fängelsestraff, hvartill lagen dömt henne, men som genom menniskoälskande personers bemödanden blifvit förändradt till intagandet i en förbättringsanstalt för vissa år, innebär äfven förflyttandet till ett sådant hem, der hon nästan

åtnjuter samma frihet som en vanlig tjenare, ett bevis på förtroende, hvilket ej bör förfela att utöfva ett välgörande inflytande på det unga sinnet, nu gjordt mottagligt för rörelser och väckelser af en ädlare art.

Red Lodge Reformatory stiftades af Miss Carpenter 1854 för att från ohjelpigt förderf rädda sådana olyckliga flickor, hvilka redan blifvit brännmärkta genom fängelsestraffets nesa. Åldern för intagandet varierar mellan åtta och sexton år och tiden för qvarhållandet mellan två och fem, enligt bestämmelserna i den lag, rörande dylika förbättringsanstalter, som under namn af *Juvenile Delinquents' Act* sanctionerades 1854, för att sedan, omarbetad och utvidgad, såsom *The Reformatory Schools' Act* 1866 träda i laga än gällande kraft. Antalet af de barn, som på en gång kunna inrymmas i nämnde anstalt uppgår till högst 66, deri då äfven de inberäknade, som uttjena sin strafftid i det dithörande hemmet, hvilket kan upptaga 10, eller såsom enskilda tjenarinnor hos föreståndarinnan (*the Superintendent*), som fortfarande är Miss Carpenter. Från stiftandet af *Red Lodge Reformatory* och till innevarande år (1871) hafva 343 vilseförda barn der erhållit skydd, huld omvårdnad och uppfostran, och de flesta af dessa hafva återgått till samhället såsom förbättrade, ja, aktningsvärda medlemmar deraf, ett resultat, så glädjande, att tillfredsställelsen deröfver måste motväga det smärtsamma intrycket af de jemförelsevis få fall, der motsatsen inträffat. I den sista årsberättelsen (1866) uttrycker äfven den ädla stiftarinnan sin fägnad öfver den förändring, som de då förflutna tolf åren medfört i afseende på sinnelaget hos dylika unga brottslingar, hvaraf många bland dem, som intogos i förbättringsanstalten under första tiden af dess tillvaro, redan hade varit i fängelse 6 à 8 gånger och nästan voro förhårdade i brott och last. Bland de förhållanden, som fortfarande försvåra förbättringsarbetet, nämnde Miss Carpenter det ännu gällande lagbudet, att barn, särdeles flickor, första gången de blifva öfverbevisade om en förbrytelse skola ådömas fängelse. Det är ej förrän vid återfall till nya förbrytelser, som de unga brottslingarna sändas till *the Reformatory School*, hvarförutan den korta tiden af två år, utgörande det minimum af strafftid, som lagen bestämmer, i de flesta fall är otillräcklig att åvägbringa en varaktig sinnesförändring.

Fortsättande våra studier i denna riktning, följde vi Miss Carpenter till en annan skola, *Park Row Certified Industrial*

School, men denna för gossar, och äfven stiftad af henne. Den tillhör en klass af skolor, som i England numera genom en parlamentsakt står under officiell tillsyn och som till sitt syfte måhända hos oss torde motsvaras af Prins Carls uppfostringsanstalt för vanvårdade barn eller Räddningsinstitutet vid Råby. Lärjungarne i dylika skolor eller anstalter bestå af fattiga, öfvergifna, vanvårdade, kringstrykande och tiggande, oftast vanartade barn under fjorton år, som dock ej gjort sig skyldiga till någon svårare förbrytelse. Vanligen föras barn tillhörande denna kategori först till domaren eller magistratspersonen i den kommun dit de höra och skickas sedan för en tid, som af denne bestämmes, till en dylik skola, hvilken sålunda kan anses utgöra ett medium mellan *the Reformatory School* (förbättringsanstalt för unga brottslingar) och *the Pauper* eller *Workhouse School* (fattig- eller fattighusskolan), hvartill äfven kan läggas *the Ragged School* (Trasskolan). Som de flesta af dessa, såsom mellanlänkar så väl behöfliga skolor, blott äro afsedda för gossar, kvarstår i allmänhet ännu för flickor den nyss påpekade omständigheten, till följd hvaraf de stämplas såsom brottslingar, redan innan arbetet för deras förbättrande kan taga sin början.

Den skola vi besökte stiftades af Miss Carpenter redan 1856, således innan den parlamentsakt (*Industrial Schools' Act*), utkom, hvilken ställde dylika skolor under Statens beskydd och sålunda förlänade dem behöflig myndighet och garanti för deras bestånd. De barn, som till en början upptogos i denna skola, voro öfvergifna och vanvårdade barn, hvilka underhöllos genom frivilliga bidrag insamlade genom Miss Carpenters nitiska bemödanden. Sedan Staten, såsom nyss blifvit nämndt, antagit sig både denna och andra dylika skolor, äfvensom *the Reformatory Schools*, hvilka likaledes stå under offentlig kontroll, uppehålles den så väl som de öfriga, dels genom statsbidrag (*Treasury allowance*), dels genom afgifter från kommunerna för hvarje af dem ditsändt barn, dels äfven genom den betalning, som föräldrar till der befintliga barn förständigas att erlägga, när de äro i stånd dertill, dels af barnens egen arbetsförtjenst*), och slutligen allt fortfarande af frivilliga bidrag. Dess lärjungar bestå numera endast af sådana, som i kraft af

*) Denna uppgick i *Park Row School* 1869 till £ 530, sh. 14, d. 2 (ungefär 9,553 rdr rmt) och i *Red Lodge Reformatory* 1866 till £ 111, sh. 18, d. 2 eller 2,014 rdr rmt.

embetsmyndighets order blifvit ditsända att kvarhållas för någon viss tid (dock ej längre än till fyllda 16 år). Erfarenheten har nemligen visat, att sammanförandet af dessa barn med de s. k. frivilliga lärjungarne ej varit fördelaktigt för någondera klassen. Antalet stiger vanligen till 60 å 70. Man är angelägen om att detta ej öfverskrides, för att så mycket som möjligt kunna utöfva ett familjelikt inflytande på hvarje individ. Miss Carpenter syntes särdeles belåten med skolans föreståndare och att döma efter de iakttagelser vi hade tillfälle att göra under vårt korta besök, var denna belåtenhet äfven fullt befogad. Gossarne voro i allmänhet hurtiga, raska, med förnöjdt och friskt utseende. Vänligt och med moderligt intresse tilltalades de af Miss Carpenter, som med stor tillfredsställelse omtalade, hurusom flera af gossarne, vid täflan i vanliga skolämnen mellan denna skola och åtskilliga af Bristols folkskolor, vunnit pris och stipendier af ända till £ 5.

Åt den bokliga undervisningen är dock en jmförelsevis kort tid anslagen, 3 å 4 timmar dagligen, emedan man lägger mer vikt på inhemtandet af praktiska kunskaper. Gossarne sysselsättas också med åkerbruk och trädgårdsskötsel, skrädderi och skomakeri. De lära sig dessutom att hugga ved, baka bröd, samt att tvätta och laga sina kläder. Dessa senare kunskaper komma isynnerhet väl till pass för dem, som egna sig åt sjölivet eller som emigrera till någon af Englands många kolonier. För att lära sig fatta värdet af penningar och vänja sig att rätt handhafva dem, erhåller hvarje gosse en liten handpenning, hvar öfver han måste föra räkning och hvaraf han måste ersätta af honom vållade skador på skolans inventarier, men som han äfven med föreståndarens medgifvande kan använda till smärre uppköp för egen räkning.

Från 1859, då skolan ställdes under offentlig tillsyn, och till slutet af 1869 hafva 193 gossar der blifvit intagna på embetsmyndighets befallning. Att vistandet der ländt till deras fromma bevisas bäst af den omständigheten att af 40 ynglingar, som utgått derifrån under loppet af 3 år, 32 genom ärligt arbete förtjena sitt uppehälle och endast en gjort sig känd för tvetydigt uppförande. Af de öfriga sju är en död och de öfrigas förhållanden obekanta.

Vid ännu ett par tillfällen hade jag glädjen sammanträffa med Miss Carpenter och minnet af dessa stunder skall alltid blifva mig dyrbart. Under våra samtal fann jag att hennes

egen vidsträckta filantropiska verksamhet ej kommit henne att förakta qvinliga sysselsättningar, ej heller att underskatta betydelsen af qvinnans vanliga arbetsområde. Deremot visade hon föga sympathier för talet om qvinnans rättigheter och yrkandet på hennes likställighet med mannen i politiskt och socialt hänseende.

I den öfvertygelsen att ett godt föredöme verkar mer både förädlade och sporrande än många vackra afhandlingar, bjuder jag här mina läsarinnor på ett kort sammandrag af hvad jag dels under våra samtal, dels genom hennes bref och litterära arbeten, kunnat inhemta om denna utmärkta qvinnas omfattande verksamhet.

Mary Carpenter är född i Exeter 1807. Det äldsta af 6 barn*), uppfostrades hon på det omsorgsfullaste af sin fader, Dr *Lant Carpenter*, pastor, tillhörande den unitariska bekännelsen, hvilken sjelf gaf sina döttrar undervisning i samma ämnen som sönerne, hvadan de förra äfven studerade gamla språk, matematik och naturvetenskap. Hon talar om honom städse med den största pietet, tillskrifvande hans lärdomar och exempel allt det goda hon sjelf uträttat. I hans skola för »*young gentlemen*» biträdde hon redan vid 16 års ålder genom att meddela undervisning i latin och grekiska åt de yngre eleverna. Vid samma tid började hon äfven sina kärleksverk för de fattiga klassernas barn genom att undervisa i en söndagsskola.

Fyra år senare inträdde hon i en enskild familj såsom lärarinna för husets döttrar och bibehöll denna anställning två

*) Af dessa, 3 döttrar och 3 söner, hafva de flesta på ett eller annat sätt utmärkt sig. Tvenne af sönerne synas hafva vandrat i sin faders fotspår, egnande sig åt det presterliga kallet på samma gång de likna honom i en kärleksfull verksamhet för lidande medmänniskor. Tvenne af dem hafva gjort sig kända såsom vetenskapsmän, den ene såsom fysiolog, den andre såsom conchyolog. En dotter är genom sitt gifte nära beslägtad med Mrs *Gaskell*, den ansedda författarinnan, som bland annat skrifvit *Charlotte Brontës* biografi. Den andra dottern i ordningen, gift med Mr *Herbert Thomas*, tyckes i begåfning och människokärlek hafva stått sin äldre syster *Mary* närmast. Denna fromma och ädla kvinna dog hösten 1870, allmänt saknad och djupt sörjd af anhöriga och vänner, samt af de barn, som tillhörde *Lewin's Mead Girl's Industrial School*, åt hvilka hon isynnerhet egnade ömma och moderliga omsorger. Miss *Carpenter* yttrar om denna förlust: »*I have lost the dear Sister, whose course has run with mine since early childhood, and who sympathized with me in all my sorrows, as well as in my joys and my work. Her love was a treasure to me.*»

år. Efter att i Paris hafva fullkomnat sina studier i franska språket, öppnade hon sedermera tillika med sin mor och sina systrar en skola för »*young ladies*», deri hennes fader äfven gaf undervisning. På samma gång fortfor hon med sin verksamhet i söndagsskolan, för hvilken hon nu blef direktis.

Under de följande åren synes hon hafva förblifvit i fädernehemmet, der faders exempel och ledning, samt beröringen med utmärkta personligheter, hvilka der åtnjöto gästvänlighet, mer och mer utvecklade hennes egna rika anlag och gafvo dem en allt tydligare bestämd riktning. Bland sådana män omfattade hon isynnerhet med förkärlek den hinduiske reformatorn, *Rajah Rammohun Roy*, som besökte England 1831 och efter någon tids vistande i Bristol afled derstädes hösten 1833. Med ett lifligt sinnes hela ungdomliga enthusiasm fattade hon en djup beundran för den ädle mannen, och minnet af honom och hans sträfvanden för åvägabringandet af behöfliga och nödvändiga reformer i hans fädernesland, var en af de mäktiga driffjedrar, hvilken många år derefter förmådde henne att sjelf besöka detta land och äfven till detsamma utsträcka en välsignelserik verksamhet. Samma år (1833) gjorde hon ock bekantskap med amerikanaren, Dr *Tuckerman*, en de fattigas vän, och genom lyssnandet till hans samtal väcktes hos henne en innerlig åhåga att äfven bidraga till det stora målet att söka frälsa de för-lorade.

Denna håg slog snart ut i handling och utan att derför öfvergifva sin här ofvan omtalade verksamhet, åvägabragte hon 1834 en förening (*Working and Visiting Society*), hvars uppgift var att besöka de fattiga, som tillhörde hennes fars församling, i deras hem och att dymedelst söka utöfva ett välgörande inflytande på deras seder och lefnadssätt. Sjelf besökte hon för sådant ändamål de mest vanryktade delarne af Bristol.

Denna olikartade verksamhet fortsattes under de följande åren och utvidgades allt mer i riktning åt samhällets nedre lager genom stiftandet af än en förening (*Domestic Mission* 1839), hvars syfte synes hafva varit närbeslägtadt med den förutnämndes, men mer omfattande och djupgående, såsom ej blott inskränkt till trosförvandter.

Året derefter träffades Miss Carpenter af en oersättlig förlust, då hennes ädle fader drunknade under en resa i Italien. Hon lemnade oss det minneskort, som af hans sörjande för-

samling utgafs kort efter detta sorgliga tillfälle, och då detta på samma gång är betecknande för landets seder och utgör den vackraste karakteristik på den så hastigt hädankallade själsörjaren, tror jag mig bereda mina läsare ett nöje genom att här nedan meddela det*).

Den känsla, som manade Miss Carpenter till bemödanden att frälsa de förtappade eller sådana, som voro nära att blifva det, och som redan uttalat sig i den verksamhet, hvilken här ofvan blifvit antydd, blef slutligen så mäktig, att hon beslöt att odeladt egna sig åt dess ledning. Hon upphörde med sin skola för »*young ladies*», för att i stället uppsöka sina lärjungar bland de fattigaste och sämst beryktade kvarterens trasiga barn, bland hvilka hon utvalde fem gossar, som hon sjelf meddelade undervisning i ett litet rum, förhyrdt för detta ändamål i grannskapet af deras hem. Detta var början till den af henne 1846 stiftade *Bristol Ragged School on S:t James' Back*,**) hvilken sedan fortgått under ledning af en direktion, bland hvars ledamöter äfven förekomma *M. D. Hill* och *Florence Hill*, namn, kända och aktade bland reformvännerna på detta fält. Enligt årsberättelsen för 1869 har i skolan, som är delad i *Juvenile school* (för äldre barn) och *Infant school* (småbarns-skola) sedan dess stiftelse 1,667 barn åtnjutit undervisning i den förra

*)

Consecrated

by his bereaved and sorrowing congregation,
to the memory of

Lant Carpenter, L. L. D.,

their revered Pastor, Counsellor and Friend:

who with love that never cooled, and zeal that never wearied,
guided the young, succoured the poor, comforted the afflicted,
and dedicated his life to the service of mankind.

A faithful preacher of the Gospel,

and an enlightened advocate of Unitarian Christianity,

he devoted to the study of the Scriptures

a mind ardent by nature, rich in learning and versed in philosophy:

and by sanctity of life as well as by force of reason,

persuaded men to believe and to exemplify

the truth as it is in Jesus.

He was born in Kidderminster September 2nd, 1780,

commenced his ministry in this chapel July 20th, 1817,

was drowned off the coast of Italy April 5th, 1850.

**) Denna skola är, enligt dess stadgar, afsedd för sådana barn, som i anledning af ytterlig fattigdom, brist på kläder och dåligt uppförande, ej kunna bevi-
sta andra skolor.

och 1,531 i den senare. Denna undervisning omfattar de enklaste skolämnena, såsom läsa, skriva och räkna, samt för gossarne vedhuggning och för flickorna sömnad. För vedhuggningen, som förrättas af de äldsta och starkaste gossarne, bland hvilka många, vana vid ett kringstrykande lefnadssätt, ej skulle uthärda tre timmars skoltvång, erhålla de en liten betalning, dels i pengar, dels in natura genom middagsspisning åt de fattigaste. Alla bo dock i sina egna hem. Skolan underhålles till största delen af frivilliga bidrag, hvartill äfven kommer ett anslag af stadens skolråd. *)

I afseende på de resultat, som vunnits genom sistnämnde skola, vill jag endast anföra ett par korta utdrag ur de tvenne sista årsberättelserna. »Erfarenheten har visat oss att, om barnen endast regelbundet bevista skolan, kunna vi i de flesta fall sätta dem i stånd att sjelfva på ärligt sätt förvärfva sitt uppehälle.»

»Det är oss en stor tillfredsställelse att kunna omnämna, att en stor del af de barn, som under årets lopp utgått från båda skolorna (*Juvenile* och *Infant School*), endera inträdt i högre skolor eller erhållit ordentligt arbete».

Alltefter som Miss Carpenter med aldrig svalnande intresse fortgick på det arbetsfält, hvaråt hon nu egnade all sin uppmärksamhet och alla sina krafter, i mån som hennes erfarenhet riktades, hennes synkrets vidgades åt dessa håll så att orsak och verkan tydligare framstodo för hennes inre öga, insåg hon nödvändigheten af, att barnen både för samhällets och deras eget bästa, så mycket som möjligt rycktes från det demoraliserande inflytandet af en förderfvad och lastfull omgifning. »*Prevention is better than cure*» (att förekomma är bättre än att bota) blef hennes valspråk, som hon äfven tillämpade, dels i den ofvan omnämnda *Ragged School*, och senare på ett än vidsträcktare och mer genomgripande sätt i den redan beskrifna *Industrial School*.

Under sitt städse fortgående arbete i denna riktning, fick hon äfven blicka allt djupare ned i den moraliska dy, som döl-

*) Med 1871 års utgång har denna skola upphört, emedan medelst en parlamentsakt (*Elementary Education Act*), som utkom 1870, Staten öfvertagit omsorgen att lemna fri undervisning åt de fattigaste klassernas barn. Skolans lokal, som eges af Miss Carpenter, ordnas i stället nu af henne till en slöjdskola, der gossar få lära skradderi och vedhuggning, och flickor erhålla undervisning i sömnad.

jer sig på samhällets botten, och hon såg sålunda huru laster, brott och elände fortplantades från släkte till släkte på ett fasa- väckande och hjertskärande sätt. Hon såg barnen, såg dessa späda, för hvilka hennes hjerta så ömmade, om hvilka Jesus sjelf yttrade: »sådana hörer himmelriket till», uppväxa såsom skogens vilda djur, så att deras sämsta instinkter, deras dåli- gaste anlag utvecklades under det den goda brodden förqväfdes. Hon såg dem af lastfulla föräldrar inläras onda vanor, ja, infö- ras på brottets åt allt djupare afgrunder förande väg eller hon såg dem hemlösa, öfvergifna, snart sagdt fogelfria drifvas dit af de timliga behofvens oemotståndliga kraf. Och då hon se- dan såg dessa olyckliga, vilseförda, men om sina egna felsteg knappast medvetna barn om åtta, tio à tolf års ålder föras i fängelse, för att der ej blott plikta för sina förseelser, men äf- ven utsättas för det förderfvande inflytandet af fullvuxna, i det ondas skola väl bevandrade och ofta nog förhärdade brottslin- gar, då hon såg dessa barn, i stället att förbättras af det ut- ståndna straffet, gång efter annan återfalla i samma fel och efter hvarje i fängelset genomgången strafftid utträda i samhället dju- pare sjunkna i eget och andras omdöme, brännmärkta, förka- stade, och slutligen ej skyende för något brott — o, då greps hennes ädla, menniskoälskande hjerta af den djupaste smärta och hon suckade: finnes då ingen hjälp för de arma? äro de väl enda skulden till det lif af elände och brott, hvaråt de hem- falla?

Hur mången af oss har ej med Mary Carpenter utgjutit dylika suckar, med henne gråtit öfver den mångfald af elände, som i så olikartade gestalter hemsöker menskligheten? Men hur mången har som hon frigjort sig från den liknöjdhet, hvilken så gerna intalar oss, att vi äro alltför vanmäktiga att kraftigt ingripa i sådana förhållanden som de här antydda, huru djupt vi än beklaga dem? Mary Carpenter tillhör ej antalet af dessa passiva naturer, som, tyvärr, alltför vanliga bland vårt kön, aldrig tro sig hvarken kunna eller böra göra något till afhjelpande af missförhållanden, för hvilka de dock känna hjertligt deltagande. Med sin sannt qvinliga mildhet, med sitt kärleksvarma sinne förenar hon en okuffig energi, hvilken ej ryggar tillbaka för de svårigheter, som ställa sig i hennes väg till det utstakade målet.

Under arbetet för sina skyddslingar, som man med full rätt kan kalla »samhällets olycksbarn», och under sina bemödanden

att för dem väcka sympathier hos förmögna och inflytelserika personer, samlade Miss Carpenter omkring sig en liten krets af lika tänkande vänner och medarbetare. Så började *the Reformatory Movement* i denna riktning, en rörelse, som hade till mål att återföra barn och ungdom från brottets väg och genom noggrann tillsyn, undervisning och förmaningar omdana dem till nyttiga, arbetsamma och aktade medlemmar i samhället. Den första offentliga yttring af denna rörelse var ett möte af dess befordrare (*Reformatory Conference*), som egde rum i Birmingham 1851 och hvartill initiativet gafs af Miss Carpenter, biträdd af Mr M. D. Hill.

Den allvarliga och systematiska verksamhet till genomförande af de önskvärda reformerna i denna syftning, som nu mer och mer organiserades, kunde ej undgå att ådraga sig uppmärksamhet af lagstiftande makten, särdeles som denna från många håll uppmanades att genom nya lagar dertill lemna den kraftiga medverkan, hvilken allena förmådde gifva de enskildes bemödanden i sådan väg behöflig stadga och kraft. Väl hade redan åren 1847 och 50 denna angelägenhet varit föremål för diskussioner i parlamentet, men dervid synes det hafva stannat. Efter det ofvan omtalade reformmötet i Birmingham uppdrogs dock 1852 åt en parlaments-committé att undersöka huruvida det förfaringssätt, som af lagen påbjöds för brottsliga och försvarslösa barn (*criminal and destitute juveniles*) vore ändamålsenligt och förtjent af bibehållande, och, i motsatt fall, att uppgöra förslag till de förändringar, som voro behöfliga för att förena förbättring med tillbörligt straff. Bland de personer, till hvilka nämnde committé vände sig för erhållande af upplysningar, voro äfven Miss Carpenter, Mrs Neave och Mrs Fry.

I slutet af 1853 hölls ännu ett dylikt reformmöte, äfven i Birmingham. Detta var än talrikare besökt än det första, hvilket visade att intresset för den viktiga fråga, som der behandlades, var i stigande. En förening synes då hafva bildat sig, under namn af *National Reformatory Union*, för att kraftigt verka för saken, och hade den sitt första möte i Bristol 1854. Ibland de utmärkta personer, som vid detta tillfälle yttrade sig, återfinna vi äfven Miss Carpenter.

Från dessa år kan man äfven datera de lagreformer, som sedermera nästan oafbrutet fortgått i denna riktning.

Om man betraktar dessa möten såsom de utkastade fröen och vidare betänker, att knappast tjugu år förgått sedan dess, samt dertill tager i beräkning den hårda jordskorpa af gammal häfd, fördomar, ja, af lagbud, som de hade att genomtränga, innan deras rätta växtlighet kunde sägas börja, måste man i sanning förvåna sig öfver de rika frukter, som de redan kunna förete. De i England och Skottland befintliga *Reformatory* och *Certified Industrial Schools* uppgå nu till ett antal af 146, hvaraf 64 tillhöra den förra, 82 den senare klassen. Alla äro tillkomna genom enskilda personers omsorger.

1852 inrättades af Miss Carpenter 4 mil (eng.) från Bristol, *Kingswood Reformatory School*, dervid hon isynnerhet verksamt biträdtes af Mr *Russell Scott*, som lemnade medel till inköp af en för detta ändamål lämplig jordegendom. Denna anstalt står nu under tillsyn af en direktion. Ehuru vi ej återfinna stiftarinnans namn bland dess medlemmar, har Miss Carpenter dock ej undandragit skolan sitt vänliga intresse, hvarpå vi finna det bästa vittnesbörd i en af de utgifna årsberättelserna, der det yttras om hennes fortfarande verksamhet:

»Ibland det fåtal af anstaltens stiftare, som från dess första början och till närvarande stund bidragit till dess fortgång har *Mary Carpenter* varit den mest outtröttliga och sjelfförsäkrande; och det är en anledning till stor tillfredsställelse att veta, det hon fortfarande, om också ej officiellt, lemnar sitt bistånd åt *Kingswood Reformatory*, der hon städe förfäktar grundsatsen, att christlig kärlek utöfvar ett större inflytande på äfven det mest förnedrade människohjerta än straffets starka arm.»

Var denna grundsats den gnista, som kallade nämnde anstalt till lif, och har den alltigenom der varit det förherrskande elementet, så kan den äfven sägas utgöra ett af de många bevisen på apostelns ord, att »störst bland alla gåfvor är kärleken». Ja, väl har den här visat sig såsom den, hvilken »fördrager, tror, hoppas och uthärdar allting», och hvarför ej tillägga *vinner* allting, ty, om man blickar på de genom densamma ernådda resultaten, hurusom af det betydliga antal vilseförda ynglingar mellan tio och sexton år, hvilka genomgått denna förbättringsanstalt, omkring fyra femtedelar blifvit åter skänkta åt samhället såsom nyttiga, aktningvärda medlemmar deraf, måste man på en gång glädja sig öfver och beundra de makt, som ligger i kärleken.

Ynglingarne i Kingswood Reformatory äro alla af lagen dömde, unge förbrytare,*) hvilka här intagas för viss af domstol bestämd tid, som dock af anstaltens styrelse kan något förkortas för sådana, hvilkas uppförande ger anledning till hopp om varaktig förbättring. De mer välartade tillåtas äfven att uttjena sin strafftid i andras tjänst eller med enskildt arbete — »*non license*», såsom det engelska uttrycket lyder — men stå dock fortfarande under noggrann tillsyn.

I anstalten sysselsättas de mest med sådana praktiska arbeten, hvari inhemtad färdighet kan bereda dem tillfälle till framtida sjelfförsörjning. De inöfvas sålunda i åkerbruk, boskaps- och trädgårdsskötsel, förrätta vid ett egendomen tillhörande tegelslageri alla der nödiga göromål, hvarförutan allt inom inrättningen behöfligt murare-, timmermans- och snickarearbete utföres af dem. Skrädderi, skomakeri och tvätt för eget behof ombesörjas ock af dem sjelfva. Genom allt detta sitt arbete bidraga de äfven till skolans underhåll. Så ser man t. ex. af en årsberättelse, der utgifterna för det hela upptagas till £ 3,667, sh. 15, d. 7½, (rmt rdr 66,020) att de försålda produkterna af ynglingarnes arbete uppgå till ett värde af £. 957, sh. 16, d. 8½, (rmt rdr 17,241).

Undervisning i enklare skolämnen, såsom läsa, skrifva och räkna, är ej heller åsidosatt, dock meddelas denna förnämligast under vintern, för att ej för mycket ingripa i de yttre arbetena. Såsom ett bevis huru bristfälligt kunskapsförrådet hos denna skolas lärjungar i allmänhet är, må efter förutnämnde årsberättelse anföras, att af 53 der under året intagna ynglingar endast 14 kunde läsa och skrifva temligen bra, hvaremot 12 saknade *alla* insigter i dessa elementarämnena.

Om förhållandena vid denna anstalt för öfrigt må nämnas, att ungdomlig munterhet tillåtes gerna i tillbörlig tid, att passande nöjen, lekar och tidsfördrif så inom som utomhus uppmuntras, att en liten musik-corps, bildad bland ynglingarne sjelfva, bidrager till glädjens förhöjande och slutligen att förebräelser och straff gifvas på ett sätt, som visar att de genom att söka åstadkomma förbättring afse den felandes sanna bästa.

*) Af de 53 barn och ynglingar, som intogos 1869, hade 20 två gånger varit öfverbevisade om brott, 3 tre gånger och 1 sex gånger. De öfriga hade blifvit ådömda *minst* 10 dagars fängelse enligt föreskrifterna i *Reformatory Act*.

Bästa beviset på, att detta ej blott är tomma ord utan en sann framställning af verkliga förhållandet, är att bland de gossar och ynglingar, som uppfostras i ifrågavarande anstalt och hvilkas antal 1869 uppgick till 149, rymningsförsök endast högst sällan försörjas. *)

För att nu följdriktigt redogöra för Miss Carpenters verksamhet, vill jag blott upprepa, hurusom hon 1854 grundlade *Red Lodge Reformatory* för flickor och 1856 *Park Row Certified Industrial School* för gossar, båda härofvän omförmälda.

1857 deltog hon i den af Lord Brougham stiftade *National Association for the Promotion of Social Science***), som då hade sin första årshögtid, och har sedan denna tid varit en verksam medarbetare i denna förening, hvaraf hon nu är invald till hedersledamot. Hon har också riktat dess förhandlingar med flera värderika föredrag i den syftning, hvaråt hon förnämligast egnat sin menniskoölskande verksamhet, såsom *What shall we do with our pauper children***), (Dublin 1861), deri hon på ett ovedersägligt sätt framställer samhällets skyldighet att uppfostra de fattiga barn, hvilkas föräldrar af en eller annan orsak ej förmå göra det, »ty», säger hon, »uraktlåta vi detta, skola vi sjelfva en gång lida därför». Dessa barn, utan eget förvållande hemfallna åt elände och brott, skola fortplanta och fostra ett släkte af pariahs, hvilka väl kunna sägas utgöra en pestböld på samhället, hvaraf det måste lida. Ett annat handlar om *Our neglected and destitute children. How are they to be educated?†*) och förordar nödvändigheten af skolor med nödig slöjdundervisning för de svärmar af »trasiga, smutsiga, barfota

*) Enligt statistiska uppgifter för 5 år, hade under denna tid 209 gossar blifvit intagna i anstalten, men endast 3 rymt. Af de 116 ynglingar, som åren 1866—69 lemnat anstalten, hade 93 uppfört sig väl, 17 återfallit i brott (deraf dock 8 gifvo hopp om förbättring), 3 visat tvetydighet i uppförande och 3 dött. Under samma tid hade 189 minderåriga gossar blifvit utskrifna, hvaribland 175 artat sig väl, 14 åter förbrutit sig.

***) Se vidare härom *Mötet i Dublin 1861 af X-y*, Tidskrift för Hemmet 3:dje årg., sid. 81.

****) Hvad skola vi göra med våra fattiga barn?

†) Våra vårdslösa och utblottade barn. Huru skola de blifva uppfostrade?

barn, som uppväxa ej blott utan all uppfostran, men äfven i ett tillstånd af okunnighet och barbari, hvarigenom de dels i samhället bilda ett fortsatt underlag af förderf och elände, dels rekrytera lastens och brottets leder».

Af hvad redan blifvit sagdt om Miss Carpenters verksamhet framgår tydligt, att hennes människovänliga bemödanden isynnerhet gå ut på att höja samhällets lägsta klasser i religiöst, sedligt och derigenom äfven i materielt hänseende. Att hon till vinnandet af detta ädla mål förnämligast egnat sina ömma omsorger åt det uppväxande släktet bevisar, att hon, ej låtande sig nöja med de palliativer, som på så många håll försökas för att bota samhällets brister, med allvar och kraft vill gå till roten af det onda, och, så att säga, pånyttföda barnen för att genom dem framkalla en bättre anda inom just de klasser, hvilka förut utgjort en fortplantningsskola för elände, last och brott. Men ej tillfredsställd med att genom stödet af nya lagstadganden kunna rycka vilseledda, vanartade barn från en dem mer och mer förderfvande omgifning, ej anseende sig hafva gjort tillfyllest genom att bereda dylika samhällets olycksbarn tillfälle till erhållande af omsorgsfull vård och ändamålsenlig uppfostran, vill hon än vidare följa dem med öm uppmärksamhet och vaksam blick samt har för sådant ändamål föreslagit tillsättandet af s. k. *Children's Agents*, hvilkas uppgift är, dels att anskaffa arbete åt barn och ynglingar, som utgå från sådana skolor och anstalter, som de här ofvan beskrifna, dels att öfvervaka deras uppförande under trenne år samt derom afgifva rapporter till respektive skolstyrelser. Början härmed gjordes 1864 i Bristol och som resultatet af dessa agents verksamhet varit tillfredsställande, hafva äfven i London och Birmingham sådana blifvit tillsatta och troligt är, att exemplet snart vinner efterföljd vid alla förbättringsanstalter i landet.

Samma år grundlades, äfven genom Miss Carpenters omsorger, i Bristol en s. k. *Workman's Hall* (arbetareklubb) just i den del af staden, der lasten och brottet syntes hafva koncentrerat sig och der alla försök att åstadkomma en bättre anda hittills hade varit fruktlösa. Det var just i denna stadsdel Miss Carpenters *Ragged School* var belägen, men de barn som förbättrade utgingo ur densamma, måste äfven ofta lemna staden, ja, emigrera för att undgå den andliga smitta, som spridde sig från denna pöl af mensklig uselhet. Uppmuntrad

af några andra ädla, med henne liktänkande qvinnor, hennes medarbeterskor i mensklighetens tjenst, beslöt Miss Carpenter att försöka, huruvida icke ett vädjande till ädlare instinkter äfven på råa och förnedrade naturer skulle förmå utöfva ett välgörande inflytande. En obegagnad tomt i det vanryktade kvarteret, några nedramlade hus i dess grannskap — detta utgjorde för henne en Försynens fingervisning, och som egendomen tillhörde en kyrka och utbjöds att hyra (eller som det i England kallas *on a lease*) under 75 år mot en summa af £ 25 årligen, besinnade hon sig ej länge, innan hon iklädde sig ansvaret för dess förhyrande. Den medverkan och sympathi hon på åtskilliga håll påräknat för företaget uteblefvo dock — man misströstadde alldeles om dess framgång. Men med bistånd af några vänner, lika nitiska, lika energiska som hon sjelf, upplånades en summa pengar till uppförande af en enkel men rymlig byggnad, ämnad att innehålla för ändamålet behöfliga lokaler. Innan man skred till verket med byggnadens uppförande, hyrde man dock ett litet hus i grannskapet för att något »känna sig före», skaffade sig bundsförvandter bland några yngre arbetare, som brukade bevista en aftonskola, bildade tillsammans med dem en committé och iordningsställde en provisorisk klubblokal, der äfven soppa och kaffe kunde erhållas för billigt pris.

Som de arbetare, hvilka voro medlemmar af committéen, sjelfva voro särdeles nitiska att vidmakthålla ordningen, och försöket på det hela taget aflopp på ett tillfredsställande sätt, beslöt man att, sedan nödiga förberedelser blifvit vidtagna, nedlägga grundstenen till den nya byggnaden med stor högtidlighet för att derigenom göra intryck på massan. Stadens förnämste öfverhetsperson, *the Mayor*, infann sig på stället i festvagn, tillika med sin hustru, och åtföljd af öfriga myndigheter. *The Mayoress* nedlade stenen med alla öfliga formaliteter. Hela akten, hvartill äfven mellan 2 och 300 barn från en *Ragged* och en *Industrial School* voro inbjudna, utgjorde ett högst ovanligt skådespel i denna stadsdel och tycktes för mången såsom gryningen till en ny dag derstädes.

Efter många svårigheter att öfvervinna, fullbordades byggnaden i Mars 1865 och såg i all sin enkelhet ståtlig ut vid jemförelse med omgifningen. Den öppnades äfven med tillbörlig högtidlighet af stadens myndigheter och många goda tal höllos vid detta tillfälle, samt åhördes med uppmärksamhet. Bland de närvarande arbetarne igenkände Miss Carpenter några

af de barn, som nära tjugu år förut såsom de första lärjungarne i hennes *Ragged School* åtnjutit hennes omhuldande vård. De voro nu aktningsvärda män, som till egna barn fortplantade de lärdomar, hon en gång gifvit dem. Den synen måste hafva varit ljuf och uppmuntrande för hennes hjerta.

Den nya byggnad, som under namn af *The Workman's Hall*, sålunda invigdes för att blifva till nytta och glädje för den arbetande befolkningen i den illa ansedda stadsdel, som kallas *St James's Back*, innehåller föreläsningssal, klassrum, bibliotek, läs- och kafferum, rökrum, gymnastiklokal, bad, kängelbana och kök *). Med öppnandet deraf voro dock ej alla stöttestenar på denna väg undanröjda för dess stiftare och gynnare. Mycket återstod än för att der befästa en anda af ordning och — hvarföre ej äfven här kunna begagna uttrycket — god ton. Detta lyckades dock genom allvar och noggrannhet, så att redan påföljande höst man i läsrummet kunde få se ordentliga arbetare sysselsatta med tidningsläsning, under det att ynglingar i ett annat rum roade sig med lekar och spel (dock ej med kort eller tärning), eller i gymnastiklokalen med kroppsöfningar. I föreläsningssalen omvexla upplysande föredrag med nykterhetsmöten och enkla musikaliska underhållningar, samt om söndagsaftnarne med gudstjenst. I det rymliga köket tillagas enkel men väl lagad mat, och mången fattig familj kan der få hemta sin middag endera mot måttlig betalning eller mot polletter erhållna af enskilda personer.

Denna stiftelse fortgår i det närmaste efter den ursprungliga planen och uppfyller sålunda det dermed afsedda ändamålet till stor tillfredsställelse både för dess upphofsmän och för den klass, som hemtar fördelar deraf. Förvånande är att den genom de årliga inkomsterna förmår bestrida alla densamma tillhörande utgifter, ett förhållande, som bevisar ändamålsenligheten af dess organisation.

*) Afgifterna för tillträde äro: pr kvartal 2 sh., 6 d. (2 Rdr 30 öre), pr vecka 3 d. (23 öre) och för tillfälliga besökare pr dag 1 d. (omkring 8 öre). Ynglingar under 16 år mottagas ej. Oordentligt uppförande utesluter från klubben. Klass-undervisning i åtskilliga ämnen meddelas om aftnarne fritt åt medlemmar, som betala kvartals- eller vecko-afgift. Sångöfningar ega rum en gång, gymnastiska öfningar två gånger i veckan. Tillträde till dessa äfvensom till föreläsningar och musikaliska underhållningar betalas med 1 d. för tillfälliga besökare; för klubbens ledamöter äro de fria. Nykterhetsmötena äro tillgängliga för alla.

Under alla dessa praktiska omsorger hvilade ej heller Miss Carpenters penna, ty med förvånande arbetsförmåga och beundransvärd ihärdighet samlade hon materialier till arbeten af sådan betydelse och omfång som *Ragged Schools, their principles and modes of operation* (1850), *Reformatory Schools for the children of the perishing and dangerous classes and Juvenile offenders* (1851), *Juvenile Delinquents, their condition and treatment* (London, 1853) och *Our Convicts*, 2 vol. (London, 1864), hvartill må läggas en broschyr, som utkom samma år och bär titeln: *Suggestions on the management of Reformatories and Certified Industrial Schools* och innehåller många goda föreskrifter jemte nyttiga upplysningar för ett ändamålsenligt anordnande af dylika anstalter.

Man märker genast på titlarne af dessa arbeten, att förnämsta afsigten dermed är att verka för samma stora mål, som Miss Carpenter gjort till sitt lufs uppgift. De båda förstnämnda som, tyvärr, utgått ur bokhandeln, fästa uppmärksamheten på den klass af barn, ur hvars leder de brottslingar utgå, hvilka sedermera blifva en skräck, ofta en skamfläck för det civiliserade samhället. Det upptager och redogör för de försök, som dittills blifvit gjorda att införa sådana barn på en bättre bana t. ex. genom söndags- och trassolorna och fäster slutligen uppmärksamheten på nödvändigheten af att inrätta väl ordnade förbättringsanstalter, der den christliga kärlekens anda ger handen åt det praktiska sinnet för att vägleda de unga vilseförda, omdana deras hjertan och sålunda bibringa dem både vilja och förmåga att antaga en annan lefnadsriktning.

Det andra, mer omfattande och djupgående arbetet, *Juvenile Delinquents*, klassificerar och karakteriserar de olyckliga barn, som redan blifvit inregistrerade bland samhällets fiender, uppsöker orsakerna till deras tidiga förfall, hvilka nästan alltid äro att finna i bristande tillsyn och dåliga exempel, ger talrika hjertslitande skildringar, hemtade ur verkligheten, af det sätt, hvarpå dessa unga, som stundom redan vid åtta års ålder uppträda såsom lagbrytare, gradvis förhärdas och invigas i brottens alla hemska mysterier. Det undersöker, huruvida det dittills (1853) i England följda systemet för unga förbrytares behandling kunde anses ändamålsenligt, huruvida det egde förmåga att undertrycka brottet i sin grodd, men genom flerfaldiga exempel bevisas derjemte att just motsatsen inträffat. I sammanhang härmed omtalas ett sjelfmord, begånget i ett fängelse af en tolf-

årig gosse, som, utan fader, med en dålig moder, från spääd ålder på egen hand måst söka tillfredsställa de nödvändigaste behovens kraf, upprepade gånger blifvit insatt i fångelse, men aldrig erfarit ljufheten af en kärleksfull omvårdnad, af ett hjertevarmt och verksamt deltagande. Vidare ger Miss Carpenter en framställning af de bemödanden, som i andra länder redan blifvit gjorda för att afhjelpa dylika sorgliga missförhållanden, hänvisande till de amerikanska *Houses of Refuge for juvenile delinquents*, till de franska åkerbrukskolonierna för unge förbrytare och till liknande anstalter i Schweitz, Belgien och Tyskland, hvaribland isynnerhet framhålles *Das Rauhe Haus* i närheten af Hamburg. Hon uppställer slutligen de grundsatter, hvarefter vanartade och vilseförda barn böra behandlas, och visar möjligheten af dessas tillämpning i förbättringsskolor i sitt eget fädernesland, men betonar starkt att härtill dock fordras en *samfäld* medverkan af lagstiftaren och människovännen.

I det vidlyftiga arbetet *Our Convicts*, dediceradt till Lord Brougham, se vi den följdriktiga utvecklingen af de missförhållanden författarinnan skildrat i sina föregående verk. De typer, hon der framställt såsom gradpasserare, hafva nu hunnit kulminationspunkten af sin bedröfliga tillvaro och blifvit — straffångar eller deporterade. Hon frågar först: »hvilka de äro?» och återvisar i sina exempel ur verkligheten på många af de skildringar af unge förbrytare, som hon redan meddelat — och vi igenkänna dem såsom fullvuxna, förhärdade brottslingar, hvilka hejdlöst rusat framåt på förbrytelsernas bana, till dess lagens oblidkeliga arm fattat dem och stäckt den för alltid. Hon frågar sedan: »huru hafva de blifvit sådana?» och, alltid stödjande sig på rikhaltiga fakta, hänvisar hon till deras föräldrar, hem, tidigaste år, umgänge, omständigheter, frestelser och slutligen på den andel i deras olyckliga öde, som hon anser kunna tillskrifvas samhället sjelft. »Och likväl», säger hon, »äro dessa män och qvinnor, så förhärdade, sjelfviska, roflystna, fiendtliga mot Gud och människor de än må förefalla oss, i besittning af en odödlig själ; likväl äro de barn af samma himmelske Fader som vi; likväl äro de medlemmar af samhället, så väl som vi.» Kan då ej numera något göras för att rädda dem? frågar hon vidare, och ännu alltid fasthållande grundsatsen, att kärleken fördrager, tror, hoppas och uthärdar allting, anför hon efter Robertson: »det är ej blott kärlekens instinkt, som gör den christne; — att älska själen för Christi skull, att

anse den mäktig af rättfärdiggörelse, såsom Gud gör, att erkänna dess förmåga till det goda, att känna hvad den bör blifva och hvad den kan blifva, att älska den såsom Christus älskade den — se der, den christliga kärleken.» Såsom bekräftelse på denna åsigt anför hon åtskilliga exempel af sinnesförändring jemväl hos gamla förbrytare — frukter af menniskovänlig och klok behandling. Hon skildrar vidare det engelska fängvärdssystemet, straffångens belägenhet efter genomgången strafftid, *ticket-of-leave* eller fripasssystemet*) och deportationen, allt detta illustreradt af exempel ur lifvet, men kommer till den slutsatsen, att man ännu ej i England med fullt allvar beflitat sig om införandet af en verkligt reformatorisk anda i fängelserna.

I arbetets andra del sysselsätter hon sig deremot mycket med det irländska straffarbets-systemet (*Irish Convict System*), hvilket, ehuru hvilande på snarlik grund som det engelska (parlamentsakter af 1853 och 57), dock genom den utveckling och den tillämpning det erhållit under den tid Sir *Walter Crofton* hade högsta inseendet öfver Irlands fängelser nått en fullkomning, hvarigenom det måhända bättre än något annat system kan besvara den öfver allt mer och mer allvarligt påträngande frågan: hvad bör göras för våra straffångar? Hon lemnar en intressant historik öfver dess utveckling och resultat samt uppdrager sedermera en jämförelse mellan engelska och irländska qvinliga straffångar. Påpekande den af en sorglig erfarenhet bevisade iakttagelsen, att qvinnor af denna klass vanligen äro än mer förderfvade än sina manliga olyckskamrater,**) ådagalägger hon derjemte, alltid genom exempel, att äfven här det irländska systemet har bevisat sitt företräde***). Vidare betonar

*) Den engelske straffångan kan genom godt uppförande förkorta sin strafftid på så sätt, att han erhåller ett fripass af fängelsemyndigheterna, hvarigenom han berättigas att inom ett visst distrikt och på bestämda vilkor sjelf skaffa sig arbete. Han står dock under polisuppsigt och måste månadtligen ingifva rapport om sin vistelseort och sina sysselsättningar.

***) Straffkolonierna i vestra Australien nekade till och med att emottaga dem.

****) Tillsammans med min man besökte jag 1868 det i Dublin befintliga *Mountjoy Female Convict Prison* (för qvinliga straffångar) och syntes alla anordningar der, att döma af de iakttagelser vi hade tillfälle att göra, vara förträffliga. Fängelsedirektören var — ett fruntimmer, Mrs *Lidwell*, hvilken för det sätt, hvarpå hon uppfyllde sitt ansvarsfulla kall af sina förmän erhållit de högsta vitsord. Hennes underlydande, embetsmän och fängvaktare, 45 till antalet, voro likaledes alla qvinliga, endast portvakten tillhörde det

hon nödvändigheten af att vid brottets bestraffande äfven ett allvarligt afseende fästes på brottslingens förbättrande, vore det ock blott för den allmänna säkerhetens, den lagliga ordningens upprätthållande. I motsatt fall skall den frigifne förbrytaren snart återvända till sina onda vanor, sina förderfvade sällskapsbröder och allt framgent bibehålla sin plats bland samhällets fiender, till skräck och men för laglydige och arbetsamme medborgare. Hon önskar derjemte draga uppmärksamheten på det nödvändiga i att söka förekomma brott och nämner såsom medel för detta ändamåls vinnande: de arbetande klassernas förädling och upplysning, hvartill väl i första rummet fordras den religiösa känslans väckande till lif, men hvarvid äfven nykterhetsföreningar, nyttiga föredrag och spridandet af god läsning kunna ingå såsom mäktiga faktorer; förbättrandet af deras materiella ställning genom att bereda dem tillfälle till erhållande af sunda och trefliga bostäder. Förnämsta medlet för att nå det stora målet blir dock alltid i hennes ögon en ändamålsenlig barnuppfostran,

manliga könet. Disciplinen, ordningen, snyggheten i detta fängelse, som då räknade 409 fångar, vore icke destomindre beundransvärda. Äfven der tillämpades det s. k. betyg-systemet, infördt af Sir W. Crofton, hvarigenom straffångarne sjelfva gradvis kunna förbättra sin ställning på grund af sitt uppförande. Deras strafftid börjar dock alltid med minst 6 månaders arbete i cell, hvilken de endast lemna för gemensam bön och $\frac{1}{2}$ -timmas promenad på en af fängelsegårdarne, då de dock ej tillåtas att tala ett ord. En mildring i straffet är förflyttandet till en större cell med tillåtelse att hvarannan dag sitta med arbetet i den öppnade dörren, dock under iakttagande af samma tystnad. Sedan inträder det gemensamma arbetet och slutligen, för de deraf förtjenta, förtroendesysslor. Med fängelset är en skola förenad, der undervisning meddelas i läsa, skriva ock räkna. För öfrigt sysselsättas fångarne med sömnad, väfnad och tvätt. Många af dessa qvinnor, bland hvilka man varsnar ytterst motbjudande fysionomier, äro fullkomligt okunniga i allt och kunna ej en gång handtera nålen. Ett rum är upplåtet till barnkammare för späda barn, som äro födda i fängelset. De vore vid tiden för vårt besök 6 till antalet och vårdades af en fånge med hyggligare utseende. Äfven finnes en småbarnsskola för sådana barn, som man ansett sig ej böra skilja från sina mödrar. Dessa få dock endast se dem om söndagarne och då såsom belöning för godt uppförande.

De qvinliga straffångar, till hvilkas förändrade sinnelag man anser sig kunna hysa förtroende, tillåtas att uttjena sin strafftid vid en af de i Dublin befintliga förbättringsanstalterna för qvinnor. Der finnas sådana både för protestanter och katoliker. En utförligare beskrifning på *Golden Bridge Reformatory*, som tillhör det religiösa samfundet *S:t Vincent de Paul*, återfinnes i *Tidskrift för Hemmet*, 5:te årg. sid. 138 under rubrik: *Tvenne Qvinnor af St—*.

och hon fordrar en sådan så väl för det utblottade, vanvårdade, af sina föräldrar vårdslösade barnet som för den vanartige, vilseförde ynglingen och flickan, hvilka genom detta medel i de flesta fall kunna återvinnas åt samhället. Och i detta stora välsignelserika arbete för de olycklige, de lidande, de vilseförde, de brottslige manar hon med varma, kraftiga ord *alla* att deltaga, hvar efter sin förmåga, och söker gifva än ytterligare vigt åt detta upprop genom att anföra följande yttrande af Drottning Victorias aflidne gemål:

»Det är vår pligt — den pligt, som tillkommer dem, hvilka Försynen förskonat från den hårda kampen för det dagliga brödets erhållande och alla dermed förenade frestelser — att manligt, ihärdigt och oförtröttadt medelst råd, hjälp och exempel bistå den stora massan af folket, hvaraf en stor del utan detta bistånd måste duka under för alla svårigheter den har att bekämpa.»

Vid omnämmandet af Miss Carpenters litterära verksamhet må ej heller förglömmas hennes *Morning & Evening Meditations with Prayers* (Morgon- och Aftonbetraktelser med böner), hvaraf femte upplagan utkom 1868. Den innehåller, såsom titeln anger, religiösa betraktelser, till en del hemtade från åtskilliga författare, till en del af utgifvarinnan själf. Detta arbete, hvars första upplaga utkom anonymt tjugu år tidigare, har sitt särskilda intresse derigenom, att det gifver en djupare inblick i Mary Carpenters inre och bär vittne om den sant christliga anda, hvilken utgör grunden för alla hennes kärleksverk. Detsamma kan ock sägas om *The young Christians Hymn-book* (den unge christnes hymnbok), som också upplefvat fem upplagor, ett godt bevis för dess värde. Åtskilliga andra poemer af samma författarinna äro äfven ett uttryck af hennes höga religiösa stämning, på en gång uppåtsträfvande, hjertevarm och ödmjuk.

Den aldrig svalnande ifver, hvarmed Mary Carpenter arbetade för befrämjandet af sina olyckliga skyddslingars bästa, de vackra resultat, som åstadkommos genom dessa oafslätliga bemödanden af en svag qvinna, hvilken hvarken hade betydliga egna tillgångar eller mäktiga familjförbindelser att stödja sig på, kunde ej förfela att så småningom ådraga henne en allmänna uppmärksamhet och på samma gång väcka ett lifvigare intresse för hennes ädla verksamhet. Erkännandet af hennes stora förtjenst om det allmänna uttalade sig kanske tydligast i den kallelse, som hon, såsom i det föregående blifvit nämndt

redan 1852 erhöill att inställa sig inför en parlamentskommitté, för att redogöra för sin erfarenhet vid behandlingen af vanartade barn och unga brottslingar. Ett likartadt förtroende visades henne äfven 1861, då hon, i anledning dels af sina föredrag inför *Social Science Congress*, rörande vanvårdade och försvarslösa barn, dels af de anmärkningar, som från flera håll gjordes mot det gällande fattigvårdssystemet, tillika med Mrs Woodlock och Miss Louisa Twining, blef tillkallad af en ny parlamentskommitté,*) för att meddela de upplysningar i ämnet, som måhända ingen kunde vara mer behörig att lemna än just de ädla qvinnor, hvilka egnat hela sitt lifs verksamhet åt de olyckliga barn, som tycktes förskjutna både af sina naturliga vårdare och af samhället.

Af hvad vi redan känna om Miss Carpenters karakter och skaplygne, kunna vi utan svårighet föreställa oss, att hon vid dessa tillfällen oförbehållsamt och samvetsgrannt meddelade alla af henne begärda upplysningar. Vi kunna äfven lätt inse att den starka belysning, som sålunda kastades jöfver åtskilliga då framställda fakta ej var rätt välkommen för alla partier. Också uppstod deraf några för Miss Carpenter ganska obehagliga förvecklingar, än mer förökade genom misstyding af hennes ord, besannande den gamla iakttagelsen att ingen är profet i sin egen fädernestad.

Ganska naturligt är dessutom, att hon under utöfvandet af en så vidtomfattande verksamhet mången gång måste samman-
drabba med egennyttans och småsinnets lumpna intressen, att hon, såsom vägbrytare för reformer i en ny riktning, måste finna betydande stötestenar och hinder i sin väg. Att hon allt detta oaktadt städse lugnt och stadigt, utan att modet svigtat, utan att krafterna förtröttats, framgått på den en gång beträdda banan, kan ej annat än öka vår aktning, vår beundran för henne, liksom vi måste glädja oss så väl åt den framgång, som krönt hennes ädla sträfvanden, som ock åt det rättvisa erkännandet af det goda hon derigenom verkat, ett erkännande, som ej blott uttalar sig i de höga vitsord, hvilka gifvas henne af en-

*) Se vidare härom Tidskrift för Hemmet: *Miss Twining, Miss Carpenter och Mrs Woodlock inför Parlamentscommissionen af St—*, 3:dje årg. sid. 88.

skilda personer*), utan äfven i officiella dokumenter, hvilket skall visa sig i det följande.

Det tyckes väl som skulle en verksamhet, sådan som den ofvan beskrifna, af Miss Carpenter utöfvade, vara fullt tillräcklig för alla de fordringar en qvinna kunde ställa på sig sjelf, ja, äfven motsvara en ädel själs mest omfattande önskningsar att verka godt för sina medmenniskor. Men det var dock ej nog för den lifliga, kraftiga ande, som besjälade Mary Carpenter. Knappast såg hon sitt arbete i redan nämnde reformatoriska syftning uppmärksamadt, understött, befestadt, så att hon kunde våga hoppas på dess stadiga utveckling och fortgång äfven utan ständig handläggning deraf från hennes sida, så grydde för hennes inre blick ett annat önskemål, som mer och mer klarnade och växte till, antog bestämda former och slutligen öfvergick till handling.

Och härmed stå vi vid ett nytt skede i Mary Carpenters lefnad — hennes resor till och arbete i Ostindien, hvilka togo sin början hösten 1866 och hvaraf vi skola lemna våra läsare en skildring i ett följande häfte af denna Tidskrift.

St—. (Forts. följer.)

*) Sir Walter Crofton, den utmärkte reformatorn af det irländska straffarbets-systemet, yttrar i ett enskildt bref: »I should strongly recommend your seeing Miss Carpenter. Her clear good sense and knowledge of Prison and Reformatory matters makes it desirable that you should see her.»

Mr M. D. Hill, äfven en af de förnämste ledarne af *the Reformatory Movement*, nämner i sitt arbete *the Repression of Crime* Miss Carpenter såsom en af de mest framstående och verksamme befordrarne af denna rörelse.

6. "Den stumma från Portici".

(Poem af Johan Jolin).

Det for som pil, det flög, likt en and,
som flyktar för jägarens lod,
det brusande bantåg. — Kring skogarnes rand
ett böljande ångmoln stod.
Vi sutto och glammade hjertligt och gladt
två muntra artister om pojkestreck och spratt,

Vid närmsta station kom en tärna så skön
till oss, steg i samma vagong;
vi släckte cigarrerna, fingo vår lön
i blicken så tacksam och lång;
den föll likt ett solsken på riddarne två,
som ordlösa bönen så vetat förstå.

Till dörren hon följts med den ömmaste min
af hvithårig morfar helt visst.
Stumt afskedet var, men en åtbörd så fin,
en slängkyss dock talte till sist.
I "damkupén" hade man "fulisuten rätt";
en lycka för oss på det ljufvaste sätt.

Der sutto vi tysta en stund alla tre,
den sköna förstummat oss två,
visst var hon en skogsfru, en tjugusande fé,
visst trollkonster öfva hon må.
Ack, tala med blicken så blygt och dock käckt,
att tungan får stelkramp, cigarren blir släckt.

Hon satt i sitt hörn, och vi sutto i vårt
på vördnadsfullt afstånd från fé'n.
Att tuga så länge, det blef mig för svårt;
jag föll då på tjufpojksidé'n,
att låta min reshatt få göra en volt
i golfvet för ungmön, så skön och så stolt.

Med böner om ursäkt tog hatten jag opp
 helt tätt vid förtrollerskans fot;
 men rosen nu böjde sin tjusande knapp
 till hufvud, — en blick full af hot,
 med värdighet parad, blef hela mitt svar,
 den sade helt tydligt hur tölpig jag var.

Kamraten min log åt mitt straffade spratt,
 och gaf mig ett glåpord till lön,
 jag sväljde och dammade stum af min hatt,
 funderande på nya rön.
 Nu slog, liksom blixten ur remnande sky,
 mitt öga en herrlig, förtrollande vy.

Ett urgammalt slott i en speglande vik,
 ekkransade höjder omkring,
 en insjö på gungande öar så rik;
 de tycktes oss dansa i ring.
 ”Min nådiga, täckes ni blicka hitåt?
 Byt plats med oss herrar! — Förlåt!”

Men tärnan hon kastade långsamt en blick
 åt vy'n, då den nästan var slut,
 hon gaf mig till svar med en målande nick
 att trakten hon kände förut,
 hon ville ej vexla det ringaste ord;
 ju mera hon teg, blef jag mera förgjord.

Ja, reste jag verlden omkring flera hvarf,
 ack, fåfängt! ej funnes ett par
 så talande ögon! De talte ej slarf,
 nej, himlen blott vet hvad det var,
 de drömde, och talte i drömmen förvisst
 om englarnes oskuld och menskornas list.

Så mörka och glödande! — O, hvilken glöd!
 Ett eldkol med sorgflor behängdt,
 dock blida, som jagade dufvans i nöd,
 då gallret till buren är stängdt.
 ”En tärna från *Södern*, hon gästar vår Nord” —
 jag tänkte — ”förstår af vårt språk ej ett ord”.

Jag svarfvade nu på fransyska en fras,
 jag påtog min sötaste min;
 dock fåfängt spenderade jag all min grace,
 kamraten förstulet sitt grin.
 Hon teg och kröp samman i hörnet så skygg;
 jag bugade vördsamt; — den hulda blef trygg.

På tyska, på engelska sökte jag nu
 att sätta ett samtal i gång,
 en fras italienska, så präktig som sju,
 tillfälligtvis lärd i en sång,
 jag slungade djerft mot min marmorstaty.
 Förgäfves! — Hon tycktes mig hata och sky.

"*Den stumma från Portici*" — hviskade torrt
 min reskamrat — "Låt oss gå på
 med historietter af lättaste sort,
 som henne att *rodna* förmå.
 Ej döfstum hon är, nej, blott stum utaf nyck,
 snart munnen skall tala i läpparnes ryck".

Men nu flög ett norrsken på tjuserskans kind,
 en blixk sköt ur eldkolets brand,
 hon vände sig bort, såg på väder och vind,
 en suck hon förqväfde ibland.
 Ack, hon var ej döfstum, som tydde så lätt
 det hviskande hotet om vår oförrätt.

Dock, hvarför ej öppna den svällande mund
 och låta oss höra ett ljud?
 Vi voro ju inga barbarer i grund,
 artister i skick och i skrud,
 vi hade ju släckt en och hvar sin cigarr,
 och jag med min hatt spelat krypande narr.

Nu började högljudt min skälm till kamrat
 förtälja skandalens "on dit";
 men skönheten satt der så stolt och kavat,
 likgiltig för allt bryderi.
 Hon stirrade utåt på nejden. Jag såg
 en himmel af oskuld i blick och i håg.

"Håll! — skrek jag — "Håll tyst med ditt hädiska tal!
 Här yrkar nu jag — *qvinnofrid!*
 Om döfstum, om stum utaf eget val,
 en tärna, en ungmö så blid,
 vi fått att beskydda på ridderligt vis;
 respekt till och med för en qvinnas *kapris!*"

Helt säkert har himlen en engel oss sändt
 att näpsa allt oheligt snack.

Ve den, som i oskuldens närhet ej känt
 sig tyngd utaf syndernas black,
 ve den, som i källan, så perlande klar,
 vill stänka det gift han på läpparne har!"

Jag kände i luften en värma så mild,
 ett solsken af blickar, som föll
 i smyg på min kind. Ack, jag såg hennes bild,
 såg handen, som tjuserskan höll
 halft lyftad att göra en talande gest.
 Jag väntade svaret från munnen som bäst.

Då gnäggade anghästen plötsligt och gällt,
 vi nalkades snart en station.
 Vår tärna tog upp sin portfölj, och helt snällt
 hon tecknade — rim och räson.
 Ett blad hon ref ut och det smög i min hand
 med tårade ögon och kinden i brand.

Nu sträckte hon armarne, hoppade ut
 i famnen på vänner och slägt;
 på kyssar och nickar det aldrig tog slut,
 ack, snart hon försvann som en fläkt,
 en vårvind med doft från Hesperiens kust.
 Jag tyckte, jag satt i en snödrifva just.

Dock snart blef jag varm af det blad, som jag såg
 och läste med skälfvande röst:

"Jag arma är döfstum, men 'labiolog' —
 i olyckan är det en tröst —
 på läpparnes rörelser läser jag allt.
 Snart såg jag er själ i dess rätta gestalt.

Haf tack för ert skydd, ni min riddare god,
 ty, fastän mitt öra är lyckt,
 det kostar mig ofta — ack, tårar af blod
 att skåda allt uselt och styggt,
 som krälar i smyg på den skönaste mund,
 likt giftiga ödlan i blomstrande lund.

Ni gaf också ni till en början er gärd
 åt glömskan af aktning och takt;
 Men snart jag dock fann er förlåtelse värd,
 ty *mannen* på *pojken* gaf akt.
 Glöm aldrig de känslor, som pryda er själ,
 för råhetens bifall! Haf tack och farväl!"

På bladet nu tryckte jag kyss efter kyss,
 Stendöf för min reskamrats hån.
 Så hade jag skådat en *engel* helt nyss,
 jag tyckte hon satt der i vrån
 och talade ännu de skönaste ord,
 som nånsin två ögon ha talt på vår jord.

Jag sökte min tärna i dagar, i år,
 jag fann henne ändtligt till slut.
 Vårt bröllop skall firas hos släkten i vår,
 jag lärt mig att *teckna* förut.
 Vi sitta så stumma hvar qväll i en vrå,
 elektriska gnistor längs fingrarna gå.

Jag vill icke höra ett störande ljud,
 i *tystnaden* är jag förtjust,
 ack, när jag i skymningen famnar min brud,
 ett handtryck gör allt för mig ljust;
 Men skådar jag se'n hennes ögon i glans,
 då blir det i hjernan komplett fackeldans.

Ja, reste jag världen omkring flera hvarf,
 ack, fåfängt, det finns ej ett par
 så talande ögon; — de tala ej slarf;
 nej, nu hvad det är, hvad det var,
 det vet också *jag*, icke *himmelen* blott,
 som låter mig njuta af himlarnes lott.

6. En Kärlekshistoria från 1600-talet.

Mette Sophie Krabbe, dotter af fru Mette Rosenkrands och affidne riksrådet Nils Krabbe, var omkring 1680 en af Skånes rikaste och skönaste unga adelsdamer, och ett föremål för mången öm låga, likasom för många sluga beräkningar. Det var på den tiden ingenting ovanligt att regeringarne blandade sig i undersåtarnes enskilda angelägenheter, och särskildt visste man att svenska regeringen på allt sätt sökte förhindra giftermålsförbindelser mellan Skånes rika, mäktiga slægter och den danska adeln, samt att å andra sidan danska regeringen ifrigt sökte befordra dylika förbindelser. Under sista kriget hade fru Rosenkrands med sin dotter stannat på svenskarnes sida, medan hennes barn med tvänne föregående giften öfvergått till danskarne. Så länge kriget pågick hade mor och dotter, man vet ej om tvunget eller frivilligt, vistats i Stockholm, der den unga sköna Mette Krabbe snart blef ett föremål för hofkretsens beundran. Man visste att hon redan som barn varit förlofvad med en af Skånes mäktigaste män, Tage Thott, men att förbindelsen blifvit bruten, antingen emedan den ej motsvarade den unga flickans tycke, eller emedan fästmannen vid krigets utbrott återgått till sina gamla landsmän, danskarne. Det talades om en ny förbindelse med en svensk grefve; måhända var det blott en politisk plan, som aldrig kom till verkställighet, eller hade parterna vid närmare bekantskap ej funnit sina förväntningar uppfyllda. Huru som helst var Mette Krabbe ännu fri till hand och hjerta då freden slöts, 1679, och hon med sin mor nedflyttade till Lünd, der de bosatte sig i det gamla biskopsresidenset Lundagård.

Någon tid derefter for Mettes halfbroder, Anders Bille, öfver från Danmark, för att sammanträffa med modern och rådgöra med henne om planen för sitt tillärnade giftermål med Anna Bjelke. I denna plan hade han äfven invigt sin vän, Johan Monrad, i Kjøbenhavn och skref nu till honom bref på bref för att förmå honom att komma öfver till Lundagård och deltaga i öfverläggningarne. Monrad synes någon tid tveka, men efterkommer slutligen uppmaningen och uppträder en vacker no-

vemberdag 1681 på Lundagård — en händelse som bildar uppslaget till den lilla historia, vi här meddela efter några utdrag ur Monrads sjelfbiografi, som varit införda i Tidskrift för Skånes fornminnen.

Johan Monrad synes hafva varit en man af ett visst anseende, bildad och berest, men hvarken rik eller af adelig börd. Sina personliga företräden skildrar han med ett eget slags naiv sjelfbeundran. Så säger han bland annat att Gud gifvit honom en så fullkomligt skön kropp och ett så utomordentligt förstånd att han, alltifrån det han börjat tänka, insett att han vore framför andra begåfvad. "Gud", säger han vidare, "hade inlagt i min själ en sådan kärlek till allt godt och dygdigt samt ett så förnöjsamt sinne, att jag aldrig fann mig lyckligare än då jag var ensam med mig sjelf; så att när jag sedan gifvit akt på andra menniskors natur, väsen och humör så måste jag bekänna att jag i min själ och mitt väsen bar ofelbara tecken till att vara ett särskildt predestineradt Guds barn."

Sedan vi härmed presenterat mannen för våra läsare låta vi honom sjelf berätta sin historia.

"Anders Bille var reist over til Skaane og da der var et fordeeltigt Giftermaal i Forslag for ham, hvilket ogsaa blev omtalt for mig i Kjøbenhavn, skrev jeg ham alle Omstændigheder til, og han sendte mig da uophørlig Bud og Breve for al vort Venskabs Skyld, og begjærede, at jeg endelig vilde gjøre en Dags Reise til Skaane for at conferere med ham og hans Moder herom. Ihvorvel jeg da trykkede mig noget for at reise derover, eftersom jeg selv havde noget at forrette i Kjøbenhavn, saa seirede dog det Venskab, som Anders Bille og jeg havde indgaaet, og især den Begjærlighed jeg havde til at see hans Søster Jomfru Mette Sophie Krabbe, da der gik saa vide Sagn om hendes Person og Meriter, og al Kjøbenhavn talte om hende som den extraordinairreste Jomfru man vidste om at sige. Jeg, som da nys var kommen ind ad Landet og fra adskjellige fremmede Hoffer, og sidst fra det franske, og der seet nok af de Fruentimmer, som pretendere fuldkommen at have Fortrinet for alle i Verden i *esprit* og *savoir vivre*, bekjender, at det fornemste Fruentimmer i Kjøbenhavn kom mig meget selsom for, saa jeg havde ingen Pretentioner der, men lod enhver være god for sig, fandt og ingen, der skulde kunne give mig nogen Fristelse til at tænke paa at forandre den *dessein* jeg da havde til aldrig at gifte mig."

Den 20 November 1681 lemnade han den danska hufvudstaden och ankom den 22 till Lundagård, dit han uppsände en tjenare för att låta göra sin kompliment. Anders Bille emottog honom på det vänskapligaste, sägande att hans mor låg till sängs, men nog skulle taga emot honom ändå.

”Da vi gik ned i Salen, bad jeg ham først at gaee ind til hans Moder og see om det var hende beleiligt. Han gik og bad sin Søster Mette Sophie Krabbe at tage imod mig. Jeg havde taget Plads i et Vindue mod Haven og stod og saae derud; Anders Bille kom ud og hans Søster stod i Døren og tog imod mig med saadan obligeante og artige Manerer, at jeg blef ganske bestyrtset og confus og maatte bekjende ved mig selv, at alt det jeg havde seet i Verden, havde jeg endnu ikke seet hendes Lige og det var da kun den første *àbord*. Jeg kom ind i Stuen, Fru Mette Rosenkrantz reiste sig op i Sengen og tog mig i Favn, kom siden til Bords og jeg maatte alt meer og meer forundre mig over den extraordinarie *esprit* og *civilité*, der fulgte Jomfru Mette i al hendes Discours og al hendes *comportement*. Hundrede urolige Tanker fulgte mig tilsengs; om anden Dagen kom Per Person, Alexander og Voldborg op paa Gaarden, men Mette Sophie Krabbe var al min Forundring. Om Aftenen jeg kom ind i hendes lille smukke Kammer med hendes Broder og Jomfru Helle Lycke, havde jeg alt mit Mod fornøden, da jeg dog nys var kommen ind ad Landet og Forgyldningen var endda ikke slidt af St. Gertrud (?) at jeg kunde dog nogenledesournere til den agreable Conversation; agreable maa jeg vel sige, thi jeg bemærkede i al Jomfru Mettes Discours den Guds frygt, den Dyd, *innocence*, den *esprit* og Høflighed, at jeg i Sandhed maatte høre det an med Forundring. Hendes Person og Skabning syntes mig den alleravantageuseste af Alle jeg havde seet. Hendes Maade at klæde sig paa saa riig og saa vel choiseret, at jeg havde vel ikke tænkt at finde saadant noget i disse Lande. Axel Gyldenstjerne kom der ogsaa som Beiler og diverterede Compagniet. Jeg fulgte Jomfruen i Lunde Kirke, og en Aften gav jeg hende en liden Guld-Balsambøsse. Hendes Moder sagde, at hun nok maatte tage den, ellers havde hun ikke gjort det, og jeg passerede otte Dage, som jeg kan sige med Sandhed, var den agreableste og fornøjeligste Tid af al min Livstid. Endelig skulde jeg reise bort; Anders Bille fulgtes med, og jeg tog Afsked om Morgen, da Jomfruen var i sit Kniplings Natsæt og den røde Fløjels Nathue, thi hun

havde ikke faaet Stunder at klæde sig anderledes paa, og dette Sæt gav hende en usigelig Yndelighed. Inde hos hendes Moder tog hun Afsked med os, og jeg vidste ikke selv hvorledes det var fat med mig. Den Admiration og *estime* for den lille Jomfru og den *passion* og Længsel, som havde indtaget mig, kan jeg ikke betegne. Anders Jenson, da Foged paa Svenstrup, fulgte os over Sundet, og som jeg i Helsingør drak paa Jomfru Mette Sophie Krabbes Sundhed, maatte jeg gaae i en Krog for at dølge det, jeg kunde ikke holde mig for Graad, jeg tænkte paa den dydige Sjæl og de mange og uværdige Mennesker hun vilde blive anfægtet af."

Här anspelas förmodligen på de många friare, svenska och danska, (Gyllenstjerna, Coijet, Rosenkrans m. fl.) som sökte vinna den sköna arftagerskans ynnest. Då Monrad kom hem lemnade honom tanken på den skånska resan ingen ro. Han skref ett komplimentbref "till Jomfruen och fick ett mycket artigt svar, hvori den unga flickan nämnde at hon alltid visade modern sina bref. Hoppet att snart åter resa öfver var det enda som *consolerede* Monrads oroliga tankar, och äfven "Fruen" och "Jomfruen" synas med nöje ha emotsett ett nytt besök af den bildade och verldsvane mannen.

"Jomfruen", skrifver Monrad, "var nys kommen ned fra det galante og levende svenske Hof, hvor hun var blandt dem som en liden Prindsesse og, som Friherrinde Vittinghof, der sommetider var deroppe med sin Mand hos den unge Drottning, siden har forsikkret mig, var Jomfru Mette Sophie Krabbe deroppe æret og considereret over alle Andre for sin Modestie, *retenue*, Dyd og Forstand, foruden at hun i alle Assembleer parerede med de Allerfornemste af alle deres Frøkener; saa det var intet Under, at hun længtes i Lund, dette øde og eenlige Sted. — —

"Jeg reiste nu atter fra Kjøbenhavn over til Lund og Lunde-gaard, og ankom der den 16de Januar 1682 om Aftenen sildig i et stærkt Sneefog og Stormveir, passerede der meget fornøjelige fem Uger i saa dydig og angennem Omgjengelse med Jomfrue Mette Sophie, saasom hun var det franske Sprog meget mægtig, havde læst de skjønneste Bøger, meget omgaaedes de fornemste og spirituelleste Folk ved det svenske Hof, og var selv et Gemyt fuld af *esprit* og Innocents. I hendes lille Kammer, som var indenfor den Stue, hvori hendes Moder laae, og som Jomfru Helle Lycke var altid tilstede, passerede jeg hele Efter-

middagen som om det kunde været en Time, og naar jeg var i det lille Kammer, var det som om jeg kunde havde udelukt al Verdens Uro og havde funden Epictets Lysthuus, hvor al Uro og Malice stormede og brusede udenfor og turde ikke komme nærmere."

Særskildt erinrar sig den förtjuste älskaren vissa tilldragelser, som närmat honom till föremålet för hans kärlek, såsom när de lekt "à propos" med Axel Gyllenstjerna, en annan af Mettes friare; när de varit bjudna till grannarne eller promenerat i stadens omgifningar "der slaget stått;" när Jomfru Mette blifvit hastigt illamående och legat på "Løibænken" med sitt "deilige" hår utslaget. Stundom antecknar han blott ett och annat betecknande ord såsom: "Hosebaandet — Fodskammelen — Tørklædet — naar vi holdt Bøn om Aftenen — den lille Haand i Døren — *bon soir Monsieur!*" och slutligen: "dengang jeg tog Afsked ved Frokosten i saadan Confusion og *trouble* at jeg ikke vidste hvad jeg gjorde." — Den 20 Februari var han med "Hjertens Længsel" tillbaka i Kjøbenhavn.

Ombedd af Bille och hans syster, infann sig Monrad följande skärtorsdag återigen på Lundagård, och härefter blifva resorna allt tätare.

"Jeg passerede den deilige Tid", skrifver han, "i den skjønne Have, i det smukke Lysthuus, den deilige Gang under de grønne Træer ligefor Jomfruens Kammervinduer, Fuglesangen, især Bogfinken, Lugten af Engeltorn og de hvide Syringer; saa mangen fornøjelig Time i Bibliotheket og Salen; dengang da Anders Bille trakterede os paa Hekkeberg paa Taarnet, m. m.; endelig den sorgelige Afsked paa Svenstrup, da Jomfruen gik ad Haven og Axel Gyllenstjerne og Anders Bille fulgte mig ud paa Veien! Min eneste Trøst i min Fraværelse var Posten, naar jeg kunde skrive og faae Breve igjen, som alle passerede under Helle Lyckes Convolut.

"Jeg reiste bort den 12te Mai og kom den 22de Mai over igjen, som var den fjerde Reise. Den fornøielige Dags Ihukommelse, da jeg havde lukket mig ene inde i Saxstrup Kirke og fik Mad paa Kirkegaarden. Jeg kan vel sige: den Lunde-gaards Tid og Foraar var den deiligste og fornøieligste Tid af al min Livstid. Den deilige Nellikekrands, mit smukke Kammer, hver Dag prydet med nye Blomster, den deilige Have og den allerkjæreste Omgjengelse!"

På denna resa kom Monrad till fullt medvetande om sin kärlek och bad Gud, att Han i trots af alla de "obstriler" som kunde vara i vägen, dock ville förhjelpa saken till en lycklig utgång.

"Jeg bad den gode Gud", skrifver han, "om det var ikke muligt han vilde være mig saa naadig og give mig denne lille Jomfru Mette Sophie Krabbe, eftersom han især for mig i Alt havde gjort saa store Ting; for mig som syntes han havde selv lagt den Kjærlighed i mitt Hierte, at jeg uden at reflectere paa hendes Extraktion, Stand, Middel, elskede intet andet end hendes Person alene. Endelig efter alle mine Ansøgninger og Remonstrationer blev hun vel noget bevæget til at have Ven-skab for mig, efter denne *tendresse* og Redelighed hun fandt hos mig; men som i alle sine Bønner og i hvo der ansøgte hende, havde hun alene givet Gud sin Villie ihænde og vilde selv ingen Villie have uden til det, som han havde valgt for hende. Ja Gud vente hendes Hierte derhen, at vi bleve for-lovede den 9de Juni 1682 i det grønne Lysthuus i den deilige Lundegaards Have, en Fredag Eftermiddag Klokken mellem 3 og 4 overværende Gud selv og hans hellige Engle og ellers ingen Mennesker uden Jomfru Helle Lycke. Til Trolovelsen sang alle smaa Fugle i Haven og Bogfinken var deres Kapell-mester".

Efter en månad kom han åter tillbaka och fann då sin älskade omgifven af idel tillbedjare och friare. "Gud ville dog raade denne Gang, eftersom vi begge havde bedet Ham derom." De älskande synas ha fått tillfälle att förnya sina löften och så drog Monrad tillbaka till Köbenhavn, "med et Hiertens Vee-modighed og Længsel." Här begagnade han nu tiden på det bästa; lät inskrifva sig i adelståndet, mottog anbud om en diplomatisk beskickning, fick titel af Cancelliråd, och framlade sina giftermålsplaner för inflytelserika personer, hvilka förskaffade löfte om kungens beskydd. Anders Bille och hans fru, hvilka voro bosatta i närheten af Köbenhavn, voro äfven på hans sida. Modern, fru Rosenkrantz, synes hafva gifvit sin dotter frihet att sjelf råda öfver sitt hjerta, och hade kanske dessutom nog mycken sympati för sina fordna landsmän att föredraga en dansk måg framför en svensk. Under sådana förhållanden vågade Monrad att taga det afgörande steget.

Det beslöts då att Anders Bille och hans fru, samt Anna Rosencrantz, en moster till Jungfru Mette, skulle resa öfver

till Lund under förevändning att helsa på fru Rosenkrantz; men skrifer Monrad, "i grunden för at hente mig min lille Brud." Med sin moders samtycke följde också Jungfru Mette Sophie Krabbe med till Danmark. Jomfrue Helle Lycke, som alltid förblef en trogen beskyddarinna af de ungas kärlek, öfverförde obemärkt en hop svenska pengar samt en koffert med "den lilles" tillhörigheter, hvilket allt mottogs af den otåligt väntande brudgummen. Allt var sålunda förberedt. På utsatt dag möttes kontrahenterna vid "Løgismose"; allt synes ha varit ordnadt för vigseln; Anders Bille, som med sin hustru deltagit i planen, önskade de unga all lycka och tillförsäkrade dem sin varmaste vänskap, då plötsligt en viss fru Lisbeth Billes uppträdande omintetgjorde alltsammans. Denna dame synes hafva varit ett slags ombud för brudens slägt, och haft för afsigt, antingen att omintetgöra giftermålet, eller, hvad som är troligare, kasta skugga på de ungas karakter, för att på denna grund låta förklara Mette Krabbe förlustig sitt blifvande arf. Hennes planer må ha varit hvilka som helst, så lyckades hon i dem indraga Anders Bille och hans fru, i det de allesamman hemligen under natten reste sin väg, i tanke att lemna Mette Krabbe och hennes brudgum till ett rof för vanrykte och förtal. Denna onda afsigt lyckades dock icke. Då Monrad såg att de öfvergifvit "det lille Guds barn", och icke skulle vända tillbaka, drog han genast bort, på det ingen skugga måtte falla öfver Mettes goda namn.

"Min lille Mette Sophie", fortsätter han, "fulgte siden efter og ankom til Nakkebølle den 9de November 1682, og samme Dag om Eftermiddagen, efter tre slet, i Aastrup Kirke, gik til Guds bord, og derpaa staaende Fod for Alteret bleve viede, som man tilforn ringede med Klokkerne og samlede Folkene; og dette var vort Bryllup paa Nakkebølle. Vi drog saa over til Fuirendal og jeg reiste til Kjøbenhavn, hvar vi holdt Huus paa et Aar. Alle vare blevne vore Forføljere og reiste over for at afvende Moderens Hierte fra denne Datter, men hendes fromme Hierte var altfor bestandigt og elskede Mette Sophie over alle sine Børn til sin Dødsdag, og som hun havde givet hende sit frie Valg i hendes Giftermal og vilde intet mere have dermed at bestille. Siden at hun hende tilforn i Barndommen havde bortforlovet, som ei gik an, sagde hun altid: naar hendes Mette Sophie var fornøjet, saa var det nok; hvorom hendes kjærlige Breve til hendes Datter bære Vidnesbyrd; og

som hun begjærede at vi vilde komme over til hende, da hun fandt sig svagere og svagere, eftersom hun i nogle Aar holdt Sengen og var hver Dag ligesom med Døden i Hænderne, og vi ikke kunde komme over for stor Storm til Malmø, reiste vi til Helsingør, og mens vi laae der og ventede paa Overfart, kom Nils Jenson med de sørgelige Tidender, at Gud havde bortkaldt hende ved en salig og sagte Afsked en Torsdag den 14de Februar 1683; men vi laae i Helsingør og kunde ikke komme over”.

Nu började först den rätta förföljelsen. Den svenska styrelsen, som med oblida ögon sett förbindelsen mellan den förnäma skånska arftagerskan och den danske uppkomlingen, konfiskerade egendomarne och ville fränkänna Mette Krabbe all arfsrätt efter modern, och medan Anders Bille och de öfriga släktingarne foro öfver till Skåne och skiftade arvet, sändes tvänne borgare till Kjøbenhavn att uttaga stämning på Monrad. Denne hade dock, som vi veta, mäktiga bundsförvandter; tvisten öfverlemnades till diplomatiska beskickningen och afgjordes slutligen till Mette Krabbes och hennes makes fördel.

”Den 11te April 1684, en fredag”, skrifver Monrad, ”skikkede Gud os de gode Tidender at han havde givet os vort Gods igjen fra de Svenske, reiste saa til Skaane og ankom til Hekkeberg den 22de Juni 1684. St. Hansdag blev af Prædikestolen i vor Gennerup Kirke gjordt Gud Taksigelse for sin Naade mod os, vore Fjender til Skamme”.

Härmed slutar den lilla kärlekshistorien, hvilken vi här meddelat både för det intresse den eger som tidsmålning i allmänhet och för den skära och rena bild den ger oss af Nordens kvinnor i deras förhållande till den lifsmakt, af hvilken kvinnans väl och ve i så hög grad beror.

7. Frågor och Svar.

Under denna öfverskrift kommer hädanefter, likasom i åtskilliga utländska tidskrifter, att meddelas insända spörjsmål och förfrågningar vare sig i vetenskapliga, historiska, eller litterära ämnen, m. m., eller rent praktiska, såsom förslag till byte af böcker, musikalier, m. m., frågor rörande hushållsrön, uppfostran, yrken o. s. v. Svaren, adresserade till Red:n, afgifvas antingen direkt eller medelst uppgift om adress för vidare meddelande.

Frågor.

1. Hvem vill byta sig till Longfellows Poems, inbundna, mot sista delen af Tennysons samt någon annan god bok?
2. Hvem vill öfvertaga en ansedd flickskola i södra Sverige?
3. Yttras någonstädes i Fersens anteckningar att Finnarne hellre ville komma under ryskt än under tyskt öfvervälde?
4. Vill någon byta sig till 8:de, 9:de och 10:de årg. af Tidskrift för Hemmet mot Schuhmans "Frauenliebe und Leben"?
5. Huru lagas en amerikansk apple pie?
6. Huru inkokas Hampusäpplen att de bibehålla sin smak?
7. Vill någon uppge schema till en hemskola för 3 à 5 flickor och gossar om 10—12 år?
8. Huru hindra sina lockar att rakna i våtväder?
9. Vill någon byta sig till Hartvigs "Life in the sea", vackert inbunden, mot Kingsleys "Hypathia" eller Rydbergs "Den siste Athenaren"?
10. När, hvar och af hvem upptogs frågan om lika arfsrätt första gången i Sverige till offentlig diskussion?
11. I hvad mån hafva Sveriges qvinnor rätt att deltaga i prestval?
12. Hade qvinliga jordegare fordom tillträde till sockenstämma?
13. Får qvinnan icke deltaga i val till kyrkomöte?
14. Kan någon framlägga bevis på att någon hustru, *med full kännedom om husets affärsställning*, genom oförnuftig hushållning ruinerat sin man?
15. Gifves det från forna eller närvarande tider exempel på hustrur, som, efter det mannen utan deras förvållande eller vetskap blifvit bragta till obestånd, lyckats att genom klokhet och sparsamhet draga fram familjen och uppfostra barnen till dugliga och goda menniskor? Och skulle i så fall de, hvilka hafva kännedom om dylika exempel, vilja till Red:n insända en kort berättelse derom, för att tjena till belysning af frågan huruvida hustrun duger att handhafva någon del af den samfälda förmögenheten eller ej?
16. Hvar återfinnes den bestämmelse i vår lag, som ger mannen rätt att förbjuda hustrun utöfvandet af ett yrke?
17. Hvarifrån härleder sig ordet *målsmanskap*, och hvad innebäres i lagens förklaring att "*mannen skall vara hustruns målsman*"?

8. Nytt på vår bokhylla.

Uppsatser i andliga och kyrkliga ämnen af C. A. Torén.

Dessa skrifter af en vördad religionslärare och synnerligen älskad predikant, hvars andliga verksamhet sträckt sina spår i vida kretsar, såväl inom det yngre presterskapet, som inom församlingslivet, är något af det bästa och innehållsrikaste, som denna del af vår litteratur på lång tid haft att bjuda de hungerande och törstande. En del deraf har redan i form af ströskrifter gjort sin rund inom mindre kretsar; så t. ex. berättelsen om religionsundervisningen i främmande länder, hvaraf vi i denna tidskrift meddelat en öfversigt. Men om redan dessa spridda afhandlingar verkat väckande och värmande, vänta vi så mycket rikare välsignelse af denna, i yttre och inre mening starka volym, full af ädla tankar, brinnande kärlek och lefvande tro.

Esaias Tegnér, Samlade skrifter, ny godtköpsupplaga.
Sthlm 1871.

»Dikten är icke som blommornas doft,
som färgade bågen i skyar.
Det sköna du bildar, är mera än stoft,
och åldern dess anlet förnyar.
Det sköna är evigt.» — — — —

Hvarje ny upplaga af skaldens egna skrifter är en bekräftelse på dessa vackra ord. Ännu mera, de bekräfta att icke blott det sköna, utan också det *goda* och *sanna* är evigt och att *det rent mänskliga*, ehuru uppblandadt med brist och synd, dock är odödligt. Tegnér som *människa* har kanske hittills alltför mycket stått i skuggan af *skalden*; och dock erbjuder han som sådan ett måhända ännu rikare stoff för forskning. Den förträffliga, men dock af vissa naturliga band likasom hämmade lefnadsskildringen; skoltalen, så karakteristiska i sin blandning af skämt och allvar, med här och der ett bittert utfall eller en dundrande varning mot den onda tidsandan; kyrkotalen, blixtrande af snille och vältalighet; slutligen breffen, fulla af ett själfsvåldigt lekande behag, med här och der en inblick i de mörkare djupen af hans natur — skall ej detta rika material inbjuda till en teckning af människan Tegnér, till glädje, stolthet, lärdom och — varning för hans folk, som han så högt älskade på samma gång han så djupt, stundom så oförlåtligt misstrodde det? — Vi hoppas det, och helsa äfven derföre den nya upplagan af Tegnér's verk

så mycket välkomnare, som den, genom att äfven intaga kyrkotalen, förberedt denna fulländning af hans bild. Derigenom bör den blifva välkommen äfven i sådana hem der den första upplagan, som saknar kyrkotalen, redan finnes. De föräldrar, som vilja småningom bilda en god boksamling i fosterländsk anda åt sina barn, kunna med den nya upplagan af Tegnér's skrifter göra den bästa början. Det ligger något »je ne sais quoi» hos den verkliga storheten, som omedvetet håller det låga, lumpna och smutsiga på afstånd; och en Tegnér, en Geijer, en Atterbom, m. fl. skulle sålunda kunna uppställas på de ungas bokhyllor som ett slags skyddsvakt mot »den usla litteraturen».

Bernhard v. Beskows dramatiska arbeten: Birger och hans ätt. Sthlm 1871. Bland författare, som företrädesvis äro egnade att skydda, rena och förädla smaken hos vår läsande allmänhet, intager Bernh. v. Beskow ett utmärkt rum, både för den ädla och rena ande, och det utsökta språk, som utmärka hans skrifter. Dessa skrifter hafva dessutom ännu ett annat värde; de behandla nästan uteslutande fosterländska ämnen, vare sig förf:n rör sig på historiens och minnesteckningens eller på diktens område. Med fog torde man kunna säga att Beskow är skaparen af en svensk dramatik — så vida man ej vill tillskrifva hans egen »heros», Gustaf III, denna ära. Försöket att utgifva Beskows dramatiska arbeten, hvilka förut endast i få och spridda exemplar varit synliga, är sålunda ett värdjande både till allmänhetens goda smak och fosterländska sinne, hvilket vi hoppas ej måtte hafva skett förgäfvets. Den så ofta öfverklagade bristen på passande böcker till samfäld läsning i hemmen kan ej bättre fyllas än med arbeten sådana som »Birger och hans ätt», »Thorkel Knutson» m. fl., hvilka just genom den dramatiska formen och de historiska händelserna blifva lättfattliga och underhållande äfven för barn, under det äldre och mera tänkande åhörare beundra karaktersteckningen, tidsmålnings trohet och det sköna, väljudande språket.

Rudolf Töpffers noveller. Stockholm 1871. Den berömde schweitzarens kärnfriska och karakteristiska teckningar äro kända och älskade af hela verlden. Deras införlifvande med vårt språk i en vårdad öfversättning bör således helsas som en välkommen tillökning af den hos oss för närvarande särdeles fattiga romanlitteraturen.

Trettonde årgångens innehåll.

	Sid.
1. Några utkast till den svenska kvinnans historia. (<i>Det medelbara inflytandets period</i>). III. Af <i>Esselde</i> . (Forts. från föreg. årg.).....	3.
2. En återblick på några af Rysslands inre förhållanden. Af <i>Esselde</i> . (Slut från föreg. årg.).....	17.
3. Om den gifta kvinnans eganderätt. I. (Insändt.).....	28.
4. Ur Henrik Ibsens Ballongbrev til en svensk dame.....	43.
5. Lif och Dikt. (L. v. Kræmer). I. Af <i>Reader</i>	53.
6. Nytt på vår bokhylla. Af <i>Reader</i>	62.
7. Noget om den danske Kvindes retslige Stilling. Af <i>F. B.</i> En minnesblomma vid Drottning Lovisas graf. (Begravningsdagen, den 21 April 1871). Af <i>St</i> —.....	64. 65.
8. Drag ur kvinnans och familjens lif i Norden. Af <i>P. A. Gödecke</i> . (Forts. fr. 12:e årg. 6:e häft.).....	68.
9. Trenne af Amerikas ledande kvinnor. I. Elizabeth Cady Stanton. Af <i>Esselde</i>	91.
10. Ur ett bref från Kristiania. Af —e.....	95.
11. Beecher Stowe såsom uppfostrarinna. Af <i>Th</i>	97.
12. Kort jemförande öfverblick af Nordens skaldskap. Af <i>Fredrik Bajer</i>	108.
13. Något om den gryende kvinnorörelsen i Danmark. (Ur ett bref).....	113.
14. Om den gifta kvinnans eganderätt. II. Af <i>L. N.</i> (Insändt)	117.
15. Öppen Talan.....	124.
16. Den nya sociala romanen i Tyskland, betraktad som nationalstämningens upphof och uttryck. (Freytag, Grimm och Rudorff). Af <i>Edmund Gammal</i>	129.
17. Trenne af Amerikas ledande kvinnor. II. Suzan Anthony. Af <i>Esselde</i>	148.
18. En bok för mödrar. Af <i>Reader</i>	152.
19. Vid väskiftet. Af <i>förf. till Agnes Tell</i>	159.
20. Öppen Talan.....	177.
21. Nytt på vår bokhylla.....	179.
22. Sommarlif i Sverige, Vårlif i Tyskland och Vinterlif i Rom: I. Ett besök i Vermland. Af <i>Esselde</i>	185.
II. Ett besök i Berlin våren 1871. Af <i>Edmund Gammal</i> .	199.
III. Rom 1871. Af <i>En Norsk Dame</i>	210.
23. Mrs Julia Ward Howe och kvinnornas fredsmöte i New York. Af <i>Esselde</i>	218.
24. Glem ei at du er Stöv! Glem ei, at du er mere end Stöv! Af — — a.....	222.
25. Ett bud. Poem.....	239.
26. En blick i det inre af Frankrike vid början af innevarande århundrade.....	241.

	Sid.
27. Trenne af Amerikas ledande qvinnor. III. Alice Cary. Af <i>Esselde</i>	250.
28. Något om husslöjd och handarbete. Af <i>L.</i>	254.
29. Dödsdagen. Poem	258.
30. Ur vår dagbok	258.
31. Några utkast till den svenska qvinnans historia. IV. (<i>Sökandets tid</i>). Af <i>Esselde</i>	265.
32. Öfverstinnan. Poem af <i>L. v. K.</i>	274.
33. Den nya sociala romanen i Tyskland, betraktad som nationalstämningens upphof och uttryck. II. (Spielhagen). Af <i>Emund Gammal</i>	278.
34. Mammans förklädsband. Poem af <i>Olof Stig</i>	294.
35. Något om den engelske Velgörenhed. Af <i>K. F.</i>	296.
36. Fortida kämpar för qvinnofrågan	303.
37. En målsman för Tysklands qvinnor. Af <i>L—d.</i>	304.
38. Pariserlif. (Minnen från belägringen). Af <i>L—d.</i>	309.
39. Ur vår dagbok	327.
40. Några utkast till den svenska qvinnans historia. V. (Återblick från början af 1600-talet till medlet af 1700-talet: <i>Qvinnan i hemmet</i>). Af <i>Esselde</i>	329.
41. Trä-kol. Rim af <i>Olof Stig</i> . Af <i>Emund Gammal</i>	342.
42. Mutter Simon, af ***	364.
43. Tvänne Systrar, af <i>Esselde</i>	385.
44. Nytt på vår bokhylla. (Svenska sånger samlade af O. Eneroth. Vår tids ungdomsläsning, af Humble. Familjen Stark, m. fl., af J. C. Aposteln Paulus af Pressensé. Norske Folke-Eventyr af Asbjörnsen, m. m.). Af <i>Reader</i>	394.
45. Ur vår dagbok	400.

Tryckfel.

Sid. 207, rad. 7 uppfir. m fl., står	Freitschke;	läs	Treitschke.
» 267, » 20 »	» Stenbock;	»	Oxenstierna.
» 339, » 1 »	» Rutberg;	»	Rutström.
» 398, » 11 nedifr.,	» Gudorff;	»	Rudorff.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET.

FJORTONDE ÅRGÅNGEN.

Anmälan.

Vi hafva härmed nöjet anmäla 14:de årgången af Tidskrift för Hemmet, i det vi hembära allmänheten vår tacksamhet för den välvilja, hvarmed hon följt och understödt vår verksamhet under de 13 förflutna åren, samt utbedja oss hennes uppmuntrande deltagande för framtiden.

Ser man tillbaka på tidskriftens 13:åriga verksamhet, skall man finna att den för hvarje årgång koncentrerat sig kring vissa frågor, hvilka gripa in i hvarandra som länkarne i en kedja och bilda ett sammanhängande helt. Dessa ledande artiklar utgöra så att säga tidskriftens kärna. Deromkring gruppera sig åter en mängd lättare uppsatser af olika förf. och det mest omvexlande innehåll: skizzer, berättelser, biografier, dikter, hänvisningar till godhemlektyr m. m.

Då imellertid många af våra nuvarande läsare icke följt tidskriften från början, och alltså ej kunna bedöma den såsom ett helt, meddela vi här, under några få hufvudrubriker, en förteckning öfver de 13 årgångarnes innehåll, utgörande en roande och bildande lektyr för alla åldrar, och särdeles lämpad för samfäld läsning i hemmet.

För 14:de årgången hafva vi att påräkna värdefulla bidrag af både gamla och nya medarbetare. Första häftet, som utkommer i dessa dagar, innehåller forts. af *Utkast till den svenska kvinnans historia*, hvilken ju mera den närmar sig vår egen tid erbjuder ett allt rikare stoff; *Mary Carpenter* och hennes verksamhet för unga fångars förbättrande, af *St.*; bref från Paris; *en berättelse af Jo. Jo.*; ett *poem af Olof Stig*, m. m.

Under öfverskriften *Frågor och Svar* komma vi hädanefter, i likhet med åtskilliga utländska tidskrifter, att i hvarje häfte meddela insända spörsmål och förfrågningar, vare sig vetenskapliga, historiska m. m. eller rent praktiska, såsom

frågor rörande hushållsrön, förslag till köp eller byte af böcker, musikalier, m. m. jemte de svar de kunna framkalla.

Prenumeration å Tidskrift för Hemmet, 14:de årgången, om 6 häften å 24—26 ark stor oktav, emottages mot afgift af 4 Rdr hos Hrr Bokhandlare, vid Postkontoren utan tillägg af postförvaltarearvode samt hos Förläggarne Hrr P. A. Norstedt & Söner, Stockholm.

Redaktionen.

Äldre årgångar, till och med den 11:te, fås till nedsatt pris af **1 Rdr 50 öre** för hvarje — den första dock undantagen som är utgången ur bokhandeln. Om alla 13 årgångarne, från och med den 2:dre till och med den 14:de, requireras på en gång, erhållas de för endast **18 Rdr**, och *vill Red:n för sådana köpare åtaga sig att försöka skaffa 1:a årgången till det pris den betingar i antiqvarisk boklåda.* Ett verk om mer än 342 tryckark eller omkr. 5,400 sidor stor oktav, i sig sjelf utgörande ett helt litet familjebliotek, torde då kunna fås till omkr. **22 Rdr**. Requisitioner insändas till Hrr Bokhandlare, samt till undertecknade.

Stockholm.

P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Tidskrift för Hemmet.

Årgångarne I—XIII.

Innehållsförteckning.

Ledande uppsatser. *)

1:sta årgången. Om behofvet af intellektuel uppfostran för kvinnan, af ST. — Om vår lektyr, af ESSELDE. — Kvinnan och arbetet, af ESSELDE. — Kvinnans intellektuella uppfostran, af ST. — Om kvinnans sjelfförnjing, af JONATHAN. — **2:dra årgången.** Om kvinnans religiösa uppfostran, af ST. — En kvinnas tankar rörande kvinnan, af MULOCK. — Lyckliga och olyckliga kvinnor, af L—D. — Om flickors uppfostran, af ST. — Om kvinnan och arbetslönen, af BESSIE. — Om klandersjukan, af ST. — **3:dje årgången.** Kvinman och välgörandet, af ST. — Verldsdamen, efter MULOCK. — *Bref om uppfostran.* I, af ST.; II, af T. K. — Missnöje med sin lott, af BIRGITTA. — En husmoders verksamhet eller pligter i småsaker, af L. S. — **4:de årgången.** Den svenska kvinnan i förhållande till hemmets vård och försköning, af OLOF ENEROTH. — *Bref om uppfostran.* III, af L—D. — Vigten af goda vanor, af ST. — *Några betraktelser med anledning af ett prestmöte,* af ESSELDE. — Olika sätt att bära fattigdomen, af E. — *Staten och den svenska konstnärinnan,* af ESSELDE. — Öfersigt af den fria undervisning som står den svenska kvinnan till buds, af L—D. — *Om nöje och nöjen,* af ST. — *Kongresserna i London 1862,* af L. S. — **5:te årgången.** Tvänne riksdagsmotioner om elementarläroverk för kvinnan, af L—D. — Några ord om den andeliga folkbildningen, af ESSELDE. — *Om kvinnors användande i statens eller kommunens tjänst,* af L—D. — *Kvinnan såsom trädgårdsodlare,* af ESSELDE. — *Hvar ligger felet? Hvar botemedlet?* af ST. — Ännu ett ord om den svenska konstnärinnan, af ESSELDE. — En af dagens frågor, af ST. — *Faran af dagdrömmier,* af —Y. — Om pensioner för åldriga tjenare, af ST. — **6:te årgången.** *En moders råd,* I, af ST. — *Det första steget,* af ESSELDE. — *Kvinnan och sjukvården,* af ST. — Om våra skolor och skollärarinnor, af L—D. — *Bref om uppfostran,* IV, af L—D; V, af ESSELDE. — *Frågan om bildandet af en frivillig sjukvårdsförening,* af ESSELDE. — Den amerikanska sanitetskommissionen, af L—D. — En tidsbild, af L. S. — *Än ett ord i skolfrågan,* af ST. — **7:de årgången.** *Kvinnan och folkskolan,*

*) De med särskild stil utmärkta uppsatserna under denna rubrik äro sådana som närmast uttrycka tidskriftens riktning och beteckna arten af dess verksamhet.

af O. E. — Om tiggeri och tiggare, af ST. — Om botanikens studium, af S—A. — Föreningen för frivillig vård af sjuke och sårade i fält, af L—D. — *Om den bevarande instinkten hos qvinnan*, af ESSELDE. — *Om matematik som undervisningsämne för flickor*, I, II och III, af —EN —NY. — Ett par ord om de eviga straffen, af FR. BREMER. — Trädgårdsstudier, af ESSELDE. — Räddningsanstalter för fallna qvinnor. — *En moders råd*, II, af ST. — Om skolor och skollärarynnor, af L—D. — Om historiens studium i våra flickskolor, af ESSELDE. — Samverkan, af L. S. — *Om qvinnan och kommunalväsendet*, af ESSELDE. — Något från våra grannar, af ESSELDE. — Riksdagen och frågan om qvinnans medborgerliga rättigheter, af ESSELDE. — *Hvilka fordringar ställer den nya tiden på Sveriges qvinnor?* (tilläggsblad till 7:de årg.), af en SVENSKA. — **8:de årgången.** Om ordnandet af qvinnans undervisning och verksamhet för det medborgerliga lifvet, af K. E. — *En moders råd*, III, af ST. — *Qvinnans medborgerliga rätt och pligt*, af ESSELDE. — Om det naturliga systemet för uppfostran, af ESSELDE. — *En moders råd*, IV, af ST. — Om qvinnans bildande för läkaryrket, af M. S. — Det femte svenska läraremötet, af ESSELDE. — En friskola för arbeterskor, af L. S. — Anvisning rörande läsning, af C. — *Några besök i Stockholms söndags- och aftonskolor för arbetsklassens döttrar*, af ESSELDE. — *En moders råd*, V, af ST. — Ett bref (svar på »En moders råd»), af —. — Om vårt tjenstefolk, af S. — *En moders råd*, VI, af ST. — Tankar rörande en af dagens frågor, af K—R. — **9:de årgången.** Undervisningsplan för de frivilliga skolorna i Stockholm, af ESSELDE. — *En läsesalong för damer*, af ESSELDE. — *Den arbetssökande qvinnan i det moderna samhället*, I och II, af ST. — De akademiska fakulteterna i fråga om qvinnans medborgerliga verksamhet, af L—D. — *Qvinnan och jordbruket*, af O. E. — Om anatomiens och fysiologiens studium, af M. S. — *Om qvinnans mensklighet och den humanistiska bildningen*, af O. E. — Discussionsspörsmål, vedkommende Läreridgjerningen, ved C. LUND. — *En blick på Läraremötet, Seminarium, Normalskolan och Folkskolan*, af ESSELDE. — **10:de årgången.** *Qvinnan och fosterlandets försvar*, af O. E. — *Om högskolor för allmogens döttrar*, af Å. — *Samverksamhetsföreningar och qvinnans uppgift för dem*, af ESSELDE. — Dannelsen i Forhold til Meeneskenatur og Christendom, af K. M. — Ett hem och en mor för de olyckliga. — *En upptäcktsfärd efter den allmänna meningen*, af ESSELDE. — *Hvad är den svenska qvinnans uppgift med afseende på dagens religiösa stridigheter?* af en SVENSKA (tilläggsblad). — **11:te årgången.** Förbättringsanstalten i Val d'Yèvre, af ST. — *Huru bör uppfostran ordnas för att bilda fosterländskt sinnade män?* af A—E. — *Om Andagtsövelserne i Hjemmet*, af —D. — *Nöd och sällskapsnöjen*, af F—N. — *Moderen og Modersmålet*, af FR. BAJER. — *Familjen och skolan, helsokällor för det sjuka samhället*, af ESSELDE. — *Bör qvinnans politik inskränka sig till toaletten?* af KEINER. — *Sjelfhjelp*, af EMUND GAMMAL. — Något om

den äkta frihetsrörelsen, af ESSELDE. — Om Berlins qvinnor, af L—D. — *Om den tillämnade högskolan och qvinnan*, af en SVENSKA. — **12:te årgången.** Striden om qvinnan och den tillämnade högskolan i Stockholm. — En felande länk mellan den arbetsgivande och den arbetssökande, af ST. — *Huru skall bibeln kunna göras till en levande makt i vår tid*, I och II, af ESSELDE. — Drag ur familjelifvet hos forntidens greker, af C. V. LINDER. — *Qvinnan såsom läkare*, af ST. — Fruntimmerskomitén för insamling af gåfvor till de i kriget sårade, af ESSELDE. — *Några utkast till den svenska qvinnans historia.* (I. Inledning. II. De sjelfverkande religiösa och politiska karakterernas tid), af ESSELDE. — Sjelfhjelp, II, af EMUND GAMMAL. — Drag ur qvinnans och familjens lif i Norden, I, af P. A. GÖDECKE. — Qvinnan medlem af skolstyrelser. — Om lexläsning och qvinlighet. — **13:de årgången.** *Några utkast till den svenska qvinnans historia*, (III. Familjekarakterernas och det medelbara inflytandets tid. IV. Sökandets tid. V. Återblick från år 1600 till 1750: Qvinnan i hemmet), af ESSELDE. — *Om den gifta qvinnans eganderätt* I, II, af L. N. — Drag ur qvinnans och familjens lif i Norden, II, af P. A. GÖDECKE.

Biografier.

1:sta årgången. Mrs Osgood, af L. S. — Henry Kirke White, af L. S. — Ernest Legouvé, af L. S. — Wadsworth Longfellow, af L. S. — Cuviers ungdom, af L—D. — **2:dra årgången.** Mrs Hemans, af L. S. — Emanuel Geibel, af S. — Charlotte Brontë, I och II, af ESSELDE. — Thomas Moore, af T. K. — Magnus Gabriel Block, af PILGRIMEN. — Lamartines barndom och första chria, af L—D. — Madame Luce, af L—D. — Fredrik Paludan-Müller, af S. — Florence Nightingale, af L. S. — Madame Emile de Girardin och hennes skrifter, I och II, af ESSELDE. — Olympia Morata, af ESSELDE. — Ludvig Uhland, af S. — **4:de årgången.** Ida Pfeiffer, af L. S. — **5:te årgången.** Dante Alighieri, af T. K. — Marie Pape Carpentier, af ESSELDE. — Sophie Adlersparre, I, II, af ESSELDE. — **6:te årgången.** Sophie Adlersparre, III och IV, af ESSELDE. — Henrik Pestalozzi, af ESSELDE. — Lotten Wennberg, af FR. BREMER. — Emma Willard, I, af ESSELDE. — **7:de årgången.** Maria Edgeworth, af E. N—N. — Emma Willard, II, af ESSELDE. — **8:de årgången.** Fredrika Bremer, hennes sista lefnadstid och sista brefvexling, af ESSELDE. — Frances Power Cobbe, af L—D. — Amalia v. Helwig, af T. K. — **9:de årgången.** Ed. Laboulaye, af O. E. — Israel Hwasser, I och II, af T. K. — **10:de årgången.** Sille Beyer, I och II, af F. BAJER. — Hanna Vinsnes, af —A. — **11:te årgången.** Jeannette Stjernström, af N. A. — Dorothea Engelbrektsdatter, af KAUFFMAN. — **12:te årgången.** Elise Falkenskjöld, af G. A. — Leon. Chr. Ulfeldt, af E. K. — Karen Brahe, af KAUFFMAN. — **13:de årgången.** Trenne af Amerikas ledande qvinnor: Eliz. Stanton, Susan Anthony och Alice Cary, af ESSELDE.

Uppsatser om litteratur.

1:sta årgången. Macaulays skildringar, af Milton, Walpole och Machiavelli. — Geijer och Walter Scotts dagbok. — En blick på jullitteraturen. — **2:dra årgången.** Om den franska skönlitteraturen, af JEREMIAS MUNTER. — Voltaire, af VICT. HUGO. — Ur Vict. Hugos »Idées au hasard.» — Lings arbeten. — Pascal såsom skriftställare och moralist. — Vår lektor (Beskow och Villemain), af ESSELDE. — Nytt på vår bokhylla (Runeberg, Fr. Bremer. Kemisk kok- och hushållsbok af Klencke). — **3:dje årgången.** Vår lektor, (Lamartine), af ESSELDE. — Nytt på vår bokhylla (Augustini bekännelser. — L'ouvrière, af JULES SIMON. — Biblischen Frauen m. m.) — Vår lektor (Læstadii journal), af ESSELDE. — Nytt på vår bokhylla Urval ur franska litteraturen, af STAAFF. — Skapelsedagarne, af KLENCKE. — Notes on nursing, af FL. NIGHTINGALE. — Reseminnen från Palestina, af BESKOW. — Minnen från Amerika, m. fl. af READER. — Något om *vår* bokhylla, af KEINER. — **4:de årgången.** Vår lektor, (Fredrika Bremer, Beskow och Bovet), af ESSELDE. — Bref till Lea, af EMUND GAMMAL. — Vår lektor (Fredr. Bremers Lifvet i den gamla världen), af ESSELDE. — Nytt på vår bokhylla. — **5:te årgången.** Vår lektor, (Marg. Fuller och bröderna Herbert), af ESSELDE. — Nytt på vår bokhylla, af READER. — Vår lektor (Beskow, Fryxell, Örvar Odd, Dietrichson), af EMUND GAMMAL. — **6:te årgången.** Representativa skrifter på skönlitteraturens område (Kingsley och Vict. Rydberg) I och II, af EMUND GAMMAL. — Nytt på vår bokhylla (Pressensé, Bäckström m. fl.), af READER. — **7:de årgången.** Nytt på vår bokhylla (Staaft, Nyblom m. fl.), af READER. — Skymningsprat om vår lektor (förf:n till Agnes Tell.), af EMUND GAMMAL. — Om Wilhelmina Nordströms dikter, af ESSELDE. — Vår lektor (Elias Fries I och II), af —en —ny. — **8:de årgången.** Om Tankar i religiösa ämnen, af St. — Vår lektor (Elias Fries III), af —en —ny. — Något från våra grannar (H. C. Örsted I och II), af —en —ny. — Essays, af Fr. Cobbe, af L—D. — Minnesblad från Fr. Bremers dödsår. — **9:de årgången.** Från våra grannar, (Magdalene Thoresen), af ESSELDE. — Fr. Bremers brevvetling med C. G. Brinkman. — Romanen såsom bildningsmedel, af ERIKA. — Nytt på vår bokhylla, af READER m. fl. — Miss Braddon och George Eliot, af ERIKA. — Småprat om poesi, (R. v. Kræmer), af ESSELDE. — **10:de årgången.** Vår lektor (Legouvé, Bolin, Holtzendorff m. fl.), af KEINER och INGA. — Småprat om poesi (J. Fibiger, m. fl.), af ESSELDE. — Ny skönlitteratur, barn- och skollitteratur, fornkunskap och periodisk litteratur, folkskrifter, bildverk m. m., af READER. — **11:te årgången.** Familjen och skolan, I och II (Paul Janet och Joh. Möller), af ESSELDE. — Småprat om poesi (Fiskerjenten af Björnsson m. fl.), af ESSELDE. — Diktarepersonligheter: Hostrup och hans Sångmö, af ESSELDE. — Bernhard Elis Malmström og hans Digte, af FR. BAJER. — Anna Maria Lenngren, af

G. H. MADSEN. — Nytt på vår bokhylla. — **12:te årgången.** Diktarepersonligheter: N. F. S. Grundtvig, af ESSELDE. — En blick på den Nordiska folklitteraturen, I och II, af ESSELDE. — Nytt på vår bokhylla. — **13:de årgången.** Lif och dikt, af READER. — Kort jämförande öfverblick af Nordens skaldskap, af FR. BAJER. — Den nya sociala romanen i Tyskland, betraktad som nationalstämningens upphof och uttryck, I och II, af EMUND GAMMAL. — En bok för mödrar. — Träkol, rim af Olof Stig, af EMUND GAMMAL. — Nytt på vår bokhylla, af READER.

Poesier.

1:sta årgången. Helsningsord till läsaren. — Ingenting att ta' på sig. — Till det nya året. — Tofflorna. — Den goda tonen. — Arbetet. — En sjuk moders bön. — Skelettet i vapenrustning. — Sandolphon. — **2:dra årgången.** Lifvet, af LING. — E. G. Geijer, Barmhertighet, af O. E. — Bref till en väninna i landsorten, af —RA. — Vitalis, af O. E. — Myriaden, af T. K. — Tiggareflickan, af MATHILDA. — Flickan i Hades, Vintern i Athen, Vattenliljan, Två systrar, Mod, efter Geibel, af S. — Förtröstan, af L. S. — Elfvorna, af MATHILDA. — Den befriade dufvan, Enslig gudstjänst, St. Augustin till sin syster, Tanke på hafvet, Nät och Bur, När Amor var barn, efter Th. Moore. — **3:dje årgången.** Tithon, efter Tennyson, af S. — Inre röster, Grafven och blomman, Flickan och kärleken, efter Victor Hugo, af S. — Olärd och lärd, af ESSELDE. — Prologen till Adam Homo, Ur Almas Dagboksblad, efter Paludan Müller, af S. — Natten, Hvem tänker han på, Skalden, efter Mad. de Girardin, af S. — Sångarens förbannelse, Qvällmoln, Vårens lof, Vårtröst, Fjellets son, efter Uhland, af S. — Den förvandlade rosen, af L. S. — **4:de årgången.** Vårsång, af L. — I Melville House, af O. E. — Pilgrimens sång, af ANNA A. — Ina, af ESSELDE. — Ön Wight, af —RA. — **5:te årgången.** Bref från en ung flicka i Stockholm, af ESSELDE. — Qvinnan, af O. E. — Lilla Nannie, af L. S. — Den svenska flottan, af ESSELDE. — Till en sörjande moder, af L. S. — Var mild, af L. S. — Ungmöns farväl, af LEA. — **6:te årgången.** Under Musik, af O. E. — Den sjuttonårigas harm, af GÖTHILDA. — Nordisk folkmusik, af †. — En suck, af L. S. — Den glada gifvaren, af ESSELDE. — Salig tantes lära, af GÖTHILDA. — De begge lindarne, af O. E. — Äktenskapslöftet, af INGEMANN. — **7:de årgången.** Vaggsång för nödens barn, af ESSELDE. — Ni, af —RA. — Sabbatstanke, af L. S. — Gummans morgonbetraktelse, af E—TH. — Ditt hem, af ESSELDE. — Jerusalems tempel, af W. N. — Hemtrefnad, af T. K. — Fredrika Bremer, af O. E. — Jag känner dig, af FR. BREMER. — Osvuret är bäst, af —RA. Julottan, af T. K. — **8:de årgången.** En genretafla, af T. K. — Vill du tro mig, af L. DIETRICHSON. — Den tröttes sång, af FR. BR. — Hvad hon är lik, af T. K. — Derföre, af †. — Qvin-

nöjhertats religion, af †. — Minnen från konstexpositionen, af T. K. — Den första kärleken, Den sextonåriga, af W. N—M. — **9:de årgången.** En tafla, af T. K. — Jasminen, af T. K. — Vid ett barns död, af S—E A—M. — Hvarför? — Egna vingar, af W—A N—M. — Efter regnet, af T. K. — Konungens sven, af T. K. — I skolan, af T. K. och ESSELDE. — Pyrola Uniflora, ved A. MUNCH. — **10:de årgången.** Kvindens Magt, af MADH HANSEN. — Skogshyddan. — Millefolieblomman, af T. K. — Til Island, af BENEDICTE. — Vore Syge, af HEDEWIG. — Til den nordiske Kvinde, af Fr. BAJER. — Stjufmorsblomman, af C. L. — Min genius. — Barnen, af T. K. — **11:te årgången.** Hvad liknar du min sång? af ALVAR. — Kvinden og Liljen, af MADH HANSEN. — I Havn efter Storm, af BENEDICTE. — Den onämnda, af T. K. — Vitalis, af T. K. — Sonnet, af MADH HANSEN. — Källan, af CORDELIA. — Det var vid kyrkan, af HELENA. — Et gammelt Minde, af EXCELSIOR. — Den sjuttonårigas föresatser, af LINA. — **12:te årgången.** Min Kvindegjerning, af BENEDICTE. — Till en vän. — Masten, af Förf. till STRID. — Vid vaggan, Kärlek, af L—D. — Tårerne, af P. HANSEN-SÖNDERKÖGE. — Jag sjunger, af ALANDA. — Bergtallen, af L. v. K. — **13:de årgången.** Ur Henrik Ibsens ballongbrev. — Dödsdagen, af L—D. — Mammans förklädsband, af OLOF STIG. — Öfverstinnan, af L. v. K. — Ett bud, af ESSELDE.

Berättelser, skizzer, rese- och naturskildringar m. m.

1:sta årgången. De trenne hustrurna. — Ur Mad. d'Anclots Salons de Paris. — Ett besök i Mammothgrottan — En berättelse. — Den blinde orgelspelaren. — Förr och Nu. — Historien om en gammal kärlek. — Godheten husvill. — Något om sjöfoglar. — Ljuset och värmet. — Om golfströmmen. — **2:dra årgången.** Om hafvet, efter Schleiden. — Sanningens spegel, komedi af —I. — Ett besök hos Ingemann, af T. K. — Gift eller ogift, berättelse af —RA. — Om sambandet mellan ton, färg och form, af R. & S. — Salik Sardar Khans maka, saga, af —A—G. — Skizzer från andra sidan Atlanten, af L. S. — **3:dje årgången.** Mjölksaften i växter, efter Schleiden. — Minnen från ön Wight, af E. N—N. — Mötet i Dublin i Augusti 1861, af X—Y. — Miss Twining, miss Carpenter och mrs Woodlock inför parlamentscommissionen, af ST. — Om Bernsten, af L—D. — Skizzer från andra sidan Atlanten, II, af L. S. — Helsan, från engelskan, af L—D. — En misslyckad enlevering, af L. S. — En Omnibusfärd och ett morgonbesök i London, af ESSELDE. — Den stora examen. — Ett giftermål, af L. S. — Lacus Larius, af ESSELDE. — En liten flicka, af FR. BREMER. — Ett besök i statens Seminarium för lärarinnor, af S. — **4:de årgången.** Ida Pfeiffer om Madagaskar, af L. S. — Svalan, dess karakter och hemlif, af L—D. — En dag i Hamburg, af ESSELDE. — Daggdroppen, af S—A. — Pariserminnen, af ESSELDE. — Den skandinaviska bronsåldern, af L—D. — Rose Chéri,

af L. S. — En ridtur i Pyrenéerna, af ESSELDE. — Skolan för döfstumma i Stockholm, af ESSELDE. — En Weddingtrip i Högländerna, af E. N—N. — **5:te årgången.** Hyacinthen, af S—A. — En kröningsfest på Madagaskar, af L. S. — Göken, hans natur och vanor, af S—A. — Tvänne kvinnor, af —RA. — Marstrandsminnen, af ESSELDE. — Hvad är luften? af S—A. — En morgon, af ESSELDE. — En fattig kusin, af ?. — **6:te årgången.** En Draabes Historie, af L. D. — En bild ur backstugulifvet, af M. M. — Cooper Institute, af L. S. — Sex år, skizz, af —RA. — Hypotésér om sanningen af vårt solsystem, af L—D. — Om ätliga svampar, af —B. — Litet romantik från Madeira, af —RA. — En afton på Widtsköffe, af ESSELDE. — Herr Kjells löfte; — En midafton, af ESSELDE. — En aftonvandring och ett besök i Akademien för de fria konsterna, af ESSELDE. — Röster från Ostindien, af L. S. — Sörmlandsminnen, I och II, af ESSELDE. — Ett reseäventyr i Orienten, af S—A. — **7:de årgången.** Kampen mot hinder; — Kornetten, af ESSELDE. — Ett sandkorn ur verkligheten, af —Y. — Kalampin, af E—TH. — Värbeaktelse, af —EN—NY. — Våra okända välgörare, af FR. BREMER. — Montyonska priset, af L. S. — En sjuksköterskas anteckningar, af L—D. — Bref till hemmet, I och II, af MARIA. — Den hvita liljan, af ESSELDE. — **8:de årgången.** Under en Londonssejour, af COLMAR. — Bref från en ung Nilfarare. — Småstudier, af CYPHIA. — Fr. Bremer hos Mrs Hall. — Om förlåtelsen, af FR. BR. — Slätterölet; — En skymningsscen, af ESSELDE. — Från våra granar, af T. K. — Tysta Skolan, af L—D. — Ett känslofullt fruntimmer, af YNGVE. — Om det välbehag tonerna framkalla, efter Örsted. — En julgåta för stora och små, af ESSELDE. — **9:de årgången.** Hegelianen, af Mad. GASPARI. — Småbref från Finland, I, II, af ELISA. — Tankar om vår tid, I och II, af EN AFLIDEN. — En glad själ, af ESSELDE. — Om Norges kvinnor, af ESSELDE. — Midsommarsbref, af GERDA. — Harmoni, meddeladt af S. L. — Pariserbref, af GERDA. — En liten värld, af E. K. — **10:de årgången.** Om Norges kvinnor, af ESSELDE. — Et Folkelivs-billede fra Havkanten, I och II, af MAGD. THORESEN. — Pariser-bref, af GERDA. — Brev fra Kjöbenhavn. — Fruntimmersskolan i Helsingfors. — Brev fra Christiania. — Nordens Fylgier, af PAULINE WORM. — Finlands kulturutveckling efter skiljsmessan från Sverige (fortsatt i följande årg.), af W. L. — Min forste Soirée i Reykiavik, af BENEDICTE. — Sommarbilder från Stockholmstrakten, I och II, af GERDA. — En Prøve, Fortælling. — Hvad jag såg i Danmark, af SIGYN. — Fragmenter af en resebeskrifning, af R. v. KRÆMER. — Sidsel, I, af J. — **11:te årgången.** Ett besök på Hindholm, af I—A. — Sidsel, II, af J. — Om Kvindestordaad, af G. A. — Några små franska interiörer, af HANNA. — Auktionen i det Ingemanske Hus; Spadsereturen paa Loftet; Vor Landsby, af BENEDICTE. Gudmund Andersens Historie; Hemmeligheden, af E. OUCHTERLONY. — Ella i Wastisjaur, af —A. — G. Spridda tankar om umgängeslifvet. — Tysta skolan, af ESSELDE. — Min moders testamente, af PONTUS VIKNER. — Den Ensommes

Hjem, af MATHILDE FIBIGER. — Mors Historia, af förf:n till MIN GENIUS. — Det gamle Chatol, af J. — **12:te årgången.** Den internationella, archeologiska kongressen i Kjöbenhavn, af St. — En dag vid Marienlyst, af EVA. — Ett rikt giftermål, af READER. — Meddelanden från kriget (Bref från Rhentrakten af T. M. — Ur en ung elsassisk flickas bref m. m.) — En återblick på Rysslands inre förhållanden, I, II, af ESSELDE. — Bref från Kristiania. — Något om den gryende kvinnorörelsen i Danmark. — **13:de årgången.** Vid vägsnittet, af förf. till AGNES TELL. — Ett besök i Wermland, af ESSELDE. — Ett besök i Berlin, våren 1871, af EMUND GAMMAL. — Rom 1871, af en norsk Dame. — Glem ei at du er Støv! Glem ei at du er mere end Støv! af —A. — En blick i det inre af Frankrike vid början af innevarande århundrade. — Något om husslöjd och handarbete, af L. — Noget om den engelske Velgørenhed. — Forntida förkämpar för kvinnofrågan. — Beecher Stowe som författarinna, af TH. — Mrs Howe och kvinnornas fredsmöte i Newyork. — En målsman för Tysklands kvinnor. — Pariserlif, minnen från belägringen, af L—D. — Mutter Simon, af ... — Tvänne systrar, af ESSELDE.

Alla årgångarne innehålla dessutom hvarjehanda småuppsatser öfver olika ämnen, samt, under öfverskrifterna *Vår Portfölj* eller *Ur vår Dagbok*, korta notiser från in- och utlandet, som hafva särskildt intresse för kvinnan och hemmen.